

સમદષ્ટિથી જાણનામને સાચા માને છે. તેવી જ રીતે પરમાર્થ-
 દષ્ટિથી શુદ્ધ નિર્દોષ દેવને જિન, અરિહંત, વીતરાગ, પરમાત્મા,
 તીર્થંકર, શિવ, શંકર, શાશ્વત, સ્વયંભૂ, બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, રામ,
 મહેશ યા મહાદેવાદિક ગમે તે નામથી યોલાવવામાં આવે તો
 પણ તે સાર્થક જ હોવાથી સમજી માણસો સ્વીકારી જ લે છે.
 એવી જ રીતે ગુરુનાં અને ધર્મનાં જુદાં જુદાં નામ ગમે તે હો
 પણ તેની સાથે પરમાર્થદષ્ટિ જીવોને કશો ઝગડો હોતો નથી;
 કેમ કે તેઓ તેમાં સીધો જ વિચાર કરે છે. કેવળ શબ્દભેદ સાંભ-
 ળીને તેની સાથે ઝગડો કરી બેસતા નથી. શબ્દભેદથી અર્થભેદ
 સમજી નહિ લેતા, અર્થની એકતા નિષ્પક્ષપાતપણે વિચારી,
 તેનું ઝટ સમાધાન કરી લે છે. આવી સમદષ્ટિ, પૂર્વોક્ત જિનના
 ખરા અનુયાયી જૈનોમાં હોઈ શકે છે, તેથી જ તે સ્વાદ્રાહી,
 અનેકાન્તવાદી અથવા યથાર્થવાદી કહેવાય છે અને તે સત્ય છે.
 તત્ત્વદષ્ટિથી કે ઉદાર-વિશાળ સમદષ્ટિથી વિચારી શકાય તો
 સકળ રાગાદિ દોષ રહિત વીતરાગ દેવે કહેલો-સમજાવેલો શુદ્ધ
 અહિંસા [દયા], સંયમ [ચારિત્ર] અને ઇચ્છાનિરોધરૂપ
 તપ લક્ષણ ધર્મ જ ખરેખર દરેક ભવ્ય આત્માને માટે સ્વા-
 ભાવિક ધર્મ છે. અને એ જ સત્ય સનાતન ધર્મદ્વારા ખરું-
 વાસ્તવિક સુખ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. એ પવિત્ર ધર્મમાં જેનું ચિત્ત
 વર્ત્યા કરે છે તેને ઇન્દ્રાદિક દેવો પણ નમસ્કાર કરે છે, આમ હોવાથી
 સત્ય નિર્દોષ સનાતન ધર્મને સ્વબુદ્ધિબળથી સારી રીતે સમજી
 ભવ્યાત્માઓએ સર્વ પ્રકારનો પ્રમાદ તજીને તેનો અવશ્ય આદર
 કરવો ઘટે છે. પ્રથમ અજ્ઞાનવશ આદરેલા અસત્ ધર્મ ઉપર
 મિથ્યા મમત્વ રાખવો ઘટતો નથી ભાગ્યયોગે સત્ય વસ્તુધર્મની
 પિછાણ થયાનું એ જ ફળ છે અને દશ દષ્ટાંતે દુર્લભ માનવજન
 પામ્યાની ખરી કિમત પણ એથી જ છે.

મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે ઉત્તમ આલ્સબન

‘ ખરું સ્થિર ચાત્રન સુખ કયા છે ? અને તં કેવી રીતે પ્રાપ્ત થઈ શકે ? ’ સર્વ સર્વકર્મો નીચ કર બચવાન બન્ધ જનોના ક્ષોભાન્ત દિનને માટે કહે છે કે-ખરું સ્થિર અને ચાત્રન સુખ કેવળ મોક્ષમાં જ છે-મીઠું કયા થ નથી સકળ કર્મભંગને સર્વથા ક્ષય થવાથી જ મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે તે કમ મળેલા કાર કરવા પ્રયત્ન કરાન (સમરક્ષણ), જ્ઞાન અને ચારિત્રક જ્ઞાની પુરુષા અમીધ ઉપાય છે, એમ કી નીચ કર અસુધરાદિક જ્ઞાની પુરુષા જણાવે છે જ્ઞાનદિ મિથ્યાત્વ અને કપાયને ટાળવાયા કી સર્વજ્ઞ દેવે કહેલા તત્ત્વચયને ઉપર જ યથાથ શ્રદ્ધા ઉપજ છે તે સમરક્ષણ કહેવાય છે કી સર્વજ્ઞકથિત સુરમ તત્ત્વને જ વડે વચાથ જોધ થવ પમે છે ને જાન કહેવાય છે જ્ઞાન કી સર્વજ્ઞ ભગવને બતાવેલા ઉત્તમ મગ નિષમીને અદરો તેને પ્રમાદ સદિન પાળના રહી નિજ રજુના નિધરના પ મર્શ ને ચારિત્ર કહેવાય છે ઉજ્જ સમરક્ષણ, જ્ઞાન અને ચારિત્રને જા ના પુરુષો જ્ઞાનથી કહીને જો કાવ છે આ પવિત્ર જ્ઞાનથી વગર કદાપિ કોઈને ક્યારે પણ સર્વ કમને ક્ષય થવારૂપ મોક્ષ થઈ શકે નથી, તેથી જ જ્ઞાનથીની સાધના-આરાધના મોક્ષસુખ પ્રાપ્ત કરવા માટે કરવી તં દરેક સ્થિર અને ચાત્રન સુખના અર્થ જનને માટે ઉચિત છે

જાવ સદિન કરવામાં આવતાં શકળ ધમસાધના સદેશ થઈ શકે છે જ્ઞાન, રીતિ અને તપ વગરે જાવ સદિન કર થ તો જ તે લેજે થાય છે એ જાવ મનને આધીન છે અને હિતમ આલ્સબન વગરે જ્ઞાનન મન સ્થિર રહી શકે નથી. એ કે જાવી પુરુષાએ નેને માટે જ્ઞાને આલ્સબન કયા છે, પરંતુ તે કીમ્યા નવપદનું આલ્સબન સુખ્ય અને હિતમ છે

નવપદનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ

૧ અરિહંત, ૨ સિદ્ધ, ૩ આચાર્ય, ૪ ઉપાધ્યાય, ૫ સકળ સાધુ, ૬ દર્શન, ૭ જ્ઞાન, ૮ ચારિત્ર અને ૯ તપ. એ નવપદ અથવા સિદ્ધચક્રના નામથી ઓળખાય છે. ઉક્ત નવપદના ગુણ આમ કરવાવડે નિજગુણ શુદ્ધિ કરી લેવી ઉચિત છે, તેથી ઉક્ત નવપદના ગુણોનું પ્રથમ સંક્ષેપથી વર્ણન કરીએ છીએ.

૧. રાગદ્વેષ અને મોહાદિક અંતરંગ શત્રુસમૂહને સર્વથા જીતી લઈ, સકળ અતિશય સહિત સમવસરણમાં બિરાજી, ભવ્ય જનોને અશ્રાન્તપણે અમૃતસમાન ધર્મદેશના આપી, જે ઉદ્ધરે છે તે અરિહંત વીતરાગ પરમાત્મા કહેવાય છે.

૨. સકળ કર્મનો સર્વથા ક્ષય કરી જે અનંત જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને વીર્યસપત્ર યઈ, અજ, અવિનાશી, અરૂપી, અવ્યાબાધ અને અગુરુલઘુ એવું મોક્ષ મેહાપદ પ્રાપ્ત કરે છે તે સઘળા સિદ્ધ ભગવાન તરીકે ઓળખાય છે.

૩. શ્રી અરિહંત પરમાત્માએ ઉપદેશોદા ઉત્તમ (જ્ઞાનાચારાદિ) આચારવિચારને જે જાતે સેવન કરે છે-પાળે છે અને અન્ય યોગ્ય જનોને એ ઉત્તમ આચાર સમજાવી પાળાવે છે, તે બ્રહ્મચર્યાદિક ૩૬ ગુણોવડે અલકૃત ભાવ આચાર્ય કહેવાય છે. તીર્થંકર દેવના અભાવમાં શાસનની રક્ષા આવા આચાર્ય મહારાજ કરી શકે છે.

૪. જેઓ સર્વજ-દેશિત શાસ્ત્રોનું રહસ્ય સારી રીતે સમજી લઈ, સાધુ સમુદાયને ભણાવે છે અને જડ જેવા શિષ્યને પણ સુવિનીત ને વિચક્ષણ બનાવે છે, વળી જે ગર્વછની સારી રીતે સંભાળ રાખે છે અને મૂળગુણ [મહાવ્રત] ને તેમ જ તેને પ્રવિષ્ઠારક ઉત્તરગુણને સાવધાનપણે સદા પાળતા રહે છે એવા સુવરાજ લુલ્ય પાઠક, વાચક યા ઉપાધ્યાયના નામથી ઓળખાય છે.

૫ જેઓ આ અક્ષર સંસારનું સ્વરૂપ થયાથી જોગબી, તેથી વિરહ જની સદૃશ્ય સંગે ઉગમ જાગરણીનું સકળ પ્રમાદ રહિત સેવન-આશયન કરે છે અને અન્ય અન્યા માણેને આત્મસાધનમાં સદાય આપવા જ સદાય કૃતજ્ઞતા રહે છે તે સત સાધુ નિર્મલ, મુનિ યા મુમુક્ષુ કહેવાય છે

૬ જનાદિ પ્રિય્યાત્મ યા કૃપાસના અને અનતાનુભવી દાસને દાગવાથી સુવાસના અને શાન્તિયોગે જ તરવરનીતિ ય નિર્મલ શુદ્ધિધાનક મામ ધર્મ શકે છે તેને જ્ઞાની પુરુષો કમજદશન, ગદ્યકાન યા સમકિન કહે છે

૭ જ્ઞા પ્રમાણવટે જનાદિ અનાન અધકાર ટળે છે અને સંકલિત તરવાં સારી રીત સમજી શકાય છે અને અન્યને જાણી શકાય છે તેનું નામ તરંગાન છે સૂય અન અને ૧૦૦ જે રૂપ તરંગાન જગતને આત્મ ત ઉપકારી છે

૮ વિષય કૃપા અને મન વચન કપાને ક મૂખ રાજે કદાપણથી જ દયા, સન્ય અસ્તંય બ્રહ્મચર્ય અને અક્ષ જનાદિ ઉત્તમ શુદ્ધિનો અભ્યાસ કરવ મા આવે તેને જ્ઞાની પુરુષો સદમવા આલિન કહેડ તેથી સ્વરૂપ-સ્થિરતા થવા પામે છે

૯ જમ અભિના તોમ તાપયે । સુવચની શુદ્ધિ કરવામા આવે છે તેમ જ બાકા તથા અજનનર સાધનજોગે જનાદિ કમંમળનો ક્ષય કરી આત્મના શુદ્ધિ કરવામા આવે છે તેને જ્ઞાની પુરુષો નિર્જનકારી તપ કદીને જોવાવે છે

ઉપન નવપદમા પ્રથમના પાચ પદ પમો છે અને પાછા- ૧૧૫ ચાર પદ પમો રૂપ છે એ ચાર પદનું મથાનિધિ સેવન- પ્રારાધન કરવાથી જ અવિદ્ય તાદિક ઉત્તમ પદથી મામ ધર્મ શકે તેથી દરેક ભગવાતમાએ ઉપન દર્શન જ્ઞાન આલિન રૂપ પવિત્ર પમોનું શુદ્ધ પ્રેમથી સેવન

દન કરી શકાય છે અને નકામી વાત-વિકૃત્યા કરવાનો ઢાળ તણને, ઉત્તમ ધર્મકથા કરવાની કે સાંભળવાની સુદેવથી આત્માને અનહદ લાભ થવા પામે છે. આ રીતે હરેક પ્રકારનું પ્રમાદ-ચરણ સમજપૂર્વક પરિહરી, જે પ્રેમ-ઉદ્ધાસથી સન્માર્ગનું સેવન કરવામાં આવે તે તેથી કેવો અપૂર્વ લાભ મળી શકે છે તે બતાવે છે.—

નવપદ અથવા વીશસ્થાનક પદ પૈકી એક કે બે પદનું ચાલત વીશે પદનું સંપૂર્ણ પ્રેમાદ્ધાસથી યથાવિધિ સેવન-આરાધન કરવાથી ભગ્યાત્મા ભારે ઋદ્ધિ-સમૃદ્ધિ પામવા ઉપરાત શ્રી અરિહંત તીર્થ કરની પવિત્ર પદવીને પણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે સંપૂર્ણ વીર્યોદ્ધાસથી પવિત્ર રત્નત્રયીનું આરાધન કરનાર સકળ કર્મભજનો સર્વથા ક્ષય કરીને અક્ષય અજરામર એવું સિદ્ધપદ પણ પામી શકે છે. અનાદિ અશુભ આચારવિચારને તણ જે ભગ્યાત્મા શ્રી સર્વજ્ઞપ્રણીત શુભ આચારવિચારને બહુ જ આદરપૂર્વક સેવે છે તે અદ્ય કાળમાં ઉત્તમ આચાર્ય પદવીને પ્રાપ્ત કરી શકે છે અને જે સારી રીતે દ્વ-આત્મહિત સાચવીને અતિ નમ્ર ભાવે દ્વપરહિત કરવા ઉજમાળ રહે છે તે વાચક, પાઠક યા ઉપાધ્યાય પદને પામે છે. એ જ રીતે ઇન્દ્રિય, કષાયાદિને દમી-વશ કરી જે દ્વાત્મહિત કરવા ઉજમાળ બને છે તે સુસાધુ પદવીને પ્રાપ્ત થાય છે. જે સુસાધુ-જનો સમીપે આદરસહિત હિતોપદેશ સાંભળીને સુશ્રદ્ધા, સદ્વિવેક અને સત્ક્રિયાને સેવે છે તે મહાનુભાવ સુશ્રાવક પદવીને પામે છે તથા જે શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને ધર્મતત્ત્વને યથાર્થ જાણખી તેની દંઢપ્રતીતિ કરે છે તે અનાદિ મિથ્યાત્વને તણ સમ્યક્ત્વ ગુણને પામી શકે છે એ રીતે માર્ગાનુસારિતા પ્રમુખ અનેક સદ્ગુણો પુરુષાર્થયોગે દંઢ અભ્યાસથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

જ્ઞાનાદિ ગુણોનો પ્રકાશ થાય છે. આવા ઉત્તમ હેતુથી જ સઠાઈએ પવિત્ર તીર્થની ભેટ કરવી ઘટે છે. તીર્થે જઈને સાધર્મી બંધુએ અને ઠહેનોનો આદરસત્કાર કરવો તથા સબજનોની સંગાથે જ્ઞાનગોષ્ઠી કરવી અને એ દરેક દરેક શુભ પ્રસંગમાંથી કંઈક કંઈક ગુણ ગ્રહણ કરી લેવો તે ઉચિત છે. હંસની પેરે સાતરવનું ગ્રહણ કરી લેવામાં જ બુદ્ધિશાળી મનુષ્યોની ખરૂં ખૂબી છે, યથાશક્તિ વ્રત-નિયમો જ્ઞાની ગુરુની પાસે સમઘસારી રીતે આદરવા એ જ આ દુર્લભ માનવ દેહ પામ્યાણું ઉત્તમ ફળ છે. એ રીતે પૂર્વ પુન્યયોગે પ્રાપ્ત થયેલી લક્ષ્મ અને વાણીનો પણ સદુપયોગ કરવાથી જ તેની સફળતા છે. સંક્ષેપમાં સહુ સંગાતે મૈત્રી, ગુણીજનો પ્રત્યે પ્રમાદ, દુઃખીજનો પ્રત્યે દયા અને દોષવત પ્રત્યે મધ્યસ્થભાવ રાખવામાં જ આપણું ખરું હિત રહેલું છે એ સુદાની વાત ખૂબ લક્ષમાં રાખી કલેશ કુસંપ કાપો, સર્વત્ર સુલેહશાન્તિ જાળવો અને તોડફોડ તણને સહુ કોઈને સન્માર્ગમાં જોડો. સહુ કોઈનું શ્રેય ધરંધવાથી આપણું પણ શ્રેય થશે જ. કિંબહુના ? કહ્યું છે કે-

“ સહુ મન સુખ વાંછ, હું ખને કો ન વાંછ,
નહિ શુભધર્મ વિના તે, સૌખ્ય એ સંપન્ન છે;
ધરંધ સુધરમ પામી, કાં પ્રમાદે ગમીજે ?
અતિ આળસ તણને, ઉઘમે ધર્મ કીજે. ૧

ધરંધ દિવસ ગયા જે, તેહ પાછા ન આવે,
ધરમ સમય આળે, કાં પ્રમાદે ગમાવે ?
ધરમ નહિ કરે જે, આયુ આળે વહાવે,
શશિ નૃપતિ પેરે તે, શોચના અત પાવે. ૨

જગતમાં સહુ કોઈ સુખની વાંછના કરે છે, કોઈ પણ હું ખની વાંછના કરતા નથી. સહુ જીવોને સુખમય જીવન જ વહાલું લાગે છે, પણ એવું સુખ દયા, દાન અને દમ (સંયમ)

શ્રદ્ધાથી માનવા યોગ્ય છે. જાડીના સદૌષ (સાગાદિદોષવાળા) દેવ શુરુ અને ધર્મ તત્ત્વથી માનવા યોગ્ય નથી. ત્રિનેશ્વર દેવે જાપેશ્વર શુદ્ધ પવિત્ર ધર્મમાં શંકા, કંપા કે ક્ષણનો સંદેહ કરવાની જરૂર ન રહેતી નથી, કેમ કે તે લેહસાવ રહિત સર્વજ્ઞ કલ્પે છે.

૨. સહુ દોષને સ્વછવિત વદાણું જ હોય છે. તે દોષને અકાં હોતું નથી તેથી સહુ છવોની રક્ષા સ્વછવિતની જેમ કરવી જોઈએ છવઠ્યાવડે જ આપણે સુખી અને નિરોગી થઈ શકીએ છીએ.

૩. સત્ય વચન જ વદવું એ ખરેખર મુખનું મંડન (ભૂષણ) છે સામાને પ્રિય અને હિતરૂપ થાય એવું જ સત્ય વચન બોલવા સમજનો શોભી નીકળે છે. શાસ્ત્રનો મર્મ સમજ્યા વગર બીજા આપમતે સમજાવવા જતાં પગલે પગલે 'અસત્ય' દોષ સેવાય.

૪. પૈસો અગિયારમો પ્રાણ લેખાય છે. બીજાનો પૈસો અતિથી હરી લેતાં તેના પ્રાણ લેવા જેવો દોષ લાગે છે. તેમ છતાં પાછું અનીતિનું દ્રવ્ય ટકતું નથી તેમજ અનીતિવંત ક્ષેત્ર ધર્મ પામી શકતો નથી; તેથી ન્યાયનીતિવડે જ દ્રવ્ય ઉપાજ કરવું. આહાર પ્રમાણે ઝોડકાર આવે છે ન્યાયી દ્રવ્યથી સુખ સૂઝે છે, તેનો સારો ઉપયોગ થાય છે, તે દ્રવ્ય લાંબો વંખજ ર શકે છે અને તેનાથી ધર્મમાર્ગ પશુ પ્રાપ્ત થાય છે.

૫. આપણી માતા, જેન કે પુત્રી સાથે કુકર્મ કરનાર માટે કે વિચાર આપણને આવે? વણો જ માઠો. તો પછી એવું જ કુક કરવા છતાં આપણે માટે પણ સામાને ક્યાંથી સારો વિચાર આ ન જ આવે, તો પછી સ્ત્રી સિવાય અન્ય સ્ત્રી મોટી હોય તેને મા સમાન, સરખી વયવાળી હોય તેને જેન સમાન અને લઘુવયવાળી હોય તેને પુત્રી સમાન લેખીએ તો જ સારું. તેથી સ્વપરને કેટ શાન્તિ થવા પામે? બહેનોએ-સ્ત્રીઓએ પણ એ જ રીતે પરપુરો નિજ પિતા, ખંધુ કે પુત્ર સમાન જ લેખવા જોઈએ એથી.

અનર્થદંડ થાય છે એમ સમજી સુજોએ એનાથી પાછા ઓસરવું.

૧૦. દરેક શ્રદ્ધાલુ શ્રાવક-શ્રાવિકાએ હરહંમેશ જેમ સમતા ગુણની વૃદ્ધિ થાય તેમ શુદ્ધ ભાવથી સામાયિક, પ્રતિકમય, પ્રભુ-દર્શન, પૂજા, સેવા, ભક્તિ, દેવવંદન, ગુરુવંદન, શાસ્ત્ર અવણ, મનન, નિદિધ્યાસન, વિનય, વૈયાવચ્ચ, સત્સંગ, તીર્થયાત્રા, શાસન-પ્રભાવનાદિક ઉત્તમ ધર્મકરણી સ્વકર્તવ્ય સમજીને જાને કરવી, કરાવવી અને અનુમેદવી જોગ્યે. સમતા-સામાયિકનું તો વ્યસન પાડવું ને વધારવું.

૧૧. હરહંમેશની ધર્મકરણી ઉપરાંત અષ્ટમી, ચતુર્દશી પ્રમુખ પર્વતિથિ જોગે કંઈ સવિશેષ કરવા લક્ષ રાખવું. વ્રત પચ્ચખખાણુ રુચિથી આદરવા અને તે બરાબર પાળવાં ધર્મશાસ્ત્ર ચિત્ત દબને વાંચવા યા સાંભળના વળી બનતાં સુધી ઉપવાસ, આયંબિલ, નીવી, એકાસણુદિક તપ કરવો, શરીરસત્કાર તજવો, શુદ્ધ શિયલ પાળવું અને સર્વથા પાપવ્યાપારનો ત્યાગ કરવો-એ રીતે નિજ ગુણની પુષ્ટિ માટે પૌષધ કરવો. છેવટે તેમાંથી યથા-શક્તિ કરણી તો પ્રમાદરહિતપણે કરવાનો જરૂર બપ કરવો.

૧૨ ગૃહસ્થ શ્રાવક-શ્રાવિકાનું આ પણુ એક ઉત્તમ કર્તવ્ય છે કે તેમણે ક્ષમાદિક દશ પ્રકારના યતિધર્મને પાળનારા, પાંચ મહાવ્રતને ધરનારા, સંસારની સઘળી ખટપટોથી દૂર રહેનારા, સદા ય સાવધાનપણે સમતારસમાં ઝીલનારા અને નિર્દોષ (પવિત્ર) મોક્ષમાર્ગમાં ચાલનારા નિઘ્રંથ-સુનિ મહા-શુચીને નિર્દોષ (પ્રાસુક-નિર્જીવ) આહાર, પાણી, ઔષધ, લેષજ, વસ્ત્ર, પાત્ર અને નિવાસસ્થાનાદિ નમ્રભાવે નિઃસ્વાર્થપણે આપવાં અને તેમની પાસેથી અમૂલ્ય સફળોધ મેળવી તેને સાર્થક કરવો પવિત્ર તીર્થોદિકની રક્ષા કરવી, જ્ઞાન-વૃદ્ધિ કરવી અને સ્વધર્મી બંધુઓને બનતી સહાય કરવી.

૭. શુદ્ધ દેવ-શુરુની સેવાભક્તિ તેમની પવિત્ર આજ્ઞાનું
યથાશક્તિ પાલન કરવાવડે જ સફળ થાય છે, એમ સમજી
કોઈ પણ પ્રકારના કુબ્યસનથી તો સદંતર દૂર જ રહેવું.

૮. માંસ, દારુ, શિકાર, ચોરી, જૂગાર, પરસ્ત્રી અને વેશ્યા-
ગમન એ સાત કુબ્યસનો ઉલ્લેખ લોક વિરુદ્ધ હોવાથી અતિ નિંદ્ય
અપયશકારી, કલેશકારી અને દુર્ગતિદાયક છે.

૯. જ્ઞાની શુરુરાજનો જોગ મેળવી, તેમની પાસેથી હિતો
પદ્ધતિ સાંભળી, તે હૈયે ધારીને, કોઈ જીવને પ્રતિકૃણતા ઉપજે
એવું અનિષ્ટ આચરણ કદાપિ નહિ કરતાં, જેથી આત્મકલ્યાણ
થાય એવા સદાચરણ જ સેવવા લક્ષ રાખવું.

૧૦. રાત્રિભોજન, જમીનકદ, (કંદમૂળ) રિંગણ, વિંગણ,
તુલ્લ અને અન્નહયા રૂળ પ્રસુખ, જોળ અથાણું, વાસીભોજન,
કાચાં ગોરસ (દૂધ, દહીં કે છાશ) સાથે કઠેળ ભોજન લગભગ
વેળાએ વાળુ, દિવસ ઊગ્યા વગર ખાનપાન એ સઘળાં વર્જ્ય
છે; તેમ જ જીવાકુળ વસ્તુ, ખગડી ગયેલ (ચલિત રસ) ઘી,
દૂધ, મેવો, મીઠાઈ વગેરે પદાર્થ, જે રાત્રિ ઉપરાંતનું દહીં, ત્રણ
દિવસ ઉપરાંતની છાશ, કાચું મીઠું, ગળ્યા વગરનું (અળગણું)
પાણી વગેરે બધું હાનિકારક જાણીને વર્જવા યોગ્ય છે.

૧૧. ફાગણ શુદ્ધિ ૧૪ પછી કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૪ સુધી ખજૂર,
ખારેક પ્રસુખ જીવાકુળ મેવો, આદ્રા નક્ષત્ર ખેઠા પછી
કેરી, કાચી અને બ્રષ્ટ ખાંડ વગેરે જીવાકુળ વસ્તુમાત્ર લક્ષણ
કરવા યોગ્ય નથી.

૧૨. આખા દિવસમાંથી જે ઘડી જેટલો વખત જરૂર બચા-
વીને શાસ્ત્રાભ્યાસ, શાસ્ત્રવાંચન, શ્રવણ, મનન પ્રસુખ અવશ્ય
કરવું, અને પાપપ્રવૃત્તિ તથા સામાયિક, પ્રતિક્રમણ પ્રસુખ શુભ
કરણી જરૂર કરવી.

એમ સમજી સુજી લાઈજીડેનોએ પવિત્ર ધર્મઆચરણવડે આ માનવજીવનને સફળ કરી લેવા લગારે પ્રમાદ કરવો યુક્ત નથી. પ્રમાદરહિત જે નિજ હિત કરી લે છે તે જ પરહિત પણ કરી શકે છે. ક્ષમા, નમ્રતા, સરલતા, સંતોષ, તપ, સંયમ, સત્ય, શૌચ (મનઃશુદ્ધિ-પ્રમાણિકતા), નિઃસ્પૃહતા અને બ્રહ્મચર્યરૂપ ઉત્તમ સાધુધર્મ પામવાની ભાવના દિલમાં રાખીને જ બની શકે તેટલું રૂઠું સ્વાશ્રયી જીવન ગાળવું જોઈએ.

દરેક ગૃહસ્થ શ્રાવકોએ પોતાના જીવનમાં કરવા યોગ્ય કાર્યો સ્વાશ્રયથી હમેશાં અનવરત ઉત્સાહ અને ખંતથી કરવાં જોઈએ. “ ખંતથી સફળિયમ સેવનાર શીઘ્ર સ્વકાર્યસિદ્ધિ કરી સહેજે સફળ સુખસંપદા પામી શકે છે.” એ વાતના સમર્થન માટે થોડાએક પ્રમાણ વાક્યો ઉદ્ધરીએ છીએ. શ્રીપાળકુમારની પેઠે ઉદમી પુરુષરત્નને લક્ષ્મી વરે છે. પુરુષાર્થવંત પુરુષસિંહને લક્ષ્મી સહેજે આવી મળે છે. ગુણ-ગુણીનો સર્વત્ર આદર કરાય છે. ગુણો સર્વત્ર પૂજા-સત્કારને પ્રાપ્ત થાય છે, પૂજાય છે અને મનાય છે. ગુણીજનોમાં રહેલા ગુણો જ પૂજાપાત્ર છે, કેવળ લિંગ (વેશ) અને વય પૂજાપાત્ર નથી. કાયર જનો કંઈ પણ સત્કાર્ય પ્રતિજ્ઞા-હિંક ભંગ થવાના ભયમાત્રથી આદરતા નથી, મધ્યમ જનો તેનો પ્રભાવ જાણી સાંભળીને આદરે તો છે પણ કંઈ વિદ્ય આપ્યે છે તે તજી દે છે, ખરા દક્ષ-ડાઢ્યા-ચકોર જનો તો ગમે એવાં નિ આપ્યે છતે પણ આદરેલાં સત્કાર્યને અંત સુધી નિર્વીડે છે.

“ પ્રથમ જ તપાસો કે તમે જે કાર્ય કરવા સંકલ્પ કર્યો તે હજીપણુભર્યો છે કે નહિ ? અને જો તે સંકલ્પ દક્ષ એટ હજીપણુભર્યો જ હોય તો ગમે તેવાં વિદ્ન ઉપસ્થિત થાય તો પ તેથી લગારે ડરશો નહિ-ચલાયમાન થાશો નહિ-તેમાં અડગ

કે-(Try, Try and Try) ઉદ્યમ કરો, ઉદ્યમ કરો, કરો. ઉદ્યમ કરવાવડે જ અંતરાય તૂટશે. ઉદ્યમ કર્યા તત્કાળ ફળપ્રાપ્તિ થવા ન પામે તો તેથી નિઃશ્વાસ થવું ધીરજ ધરીને ફળપ્રાપ્તિ થતાં સુધી અડગ ઉત્સાહથી ઉદ્યમ આગળ વધતા જવું એટલે અંતે ફળપ્રાપ્તિ અવશ્ય થશે. ઉદ્યમ સાથે નસીબ ચારી આપે છે તો તત્કાળ ફળપ્રાપ્તિ શકે છે. “ સતત ઉદ્યમ કર્યા છતાં ફળ ન મળે તો જ દોષ દેવો, તે પહેલાં દેવને કે કાળને દોષ દઈ નિરુદ્યમી બોલવું નહિ ” યદ્યપિ કાળ, સ્વભાવ, ભાવીભાવ (નિયતિ પૂર્વકર્મ અને ઉદ્યમ-એ પાંચ સમવાયી કારણયોગે જ પાણુ કાર્ય સિદ્ધ થાય છે, તો પણ તે સર્વમાં ઉદ્યમને જ પ્રથમ પદ અપાય છે, કેમકે તેનાવડે જ બાકીનાં કારણોની અનુકૂળતા થાય છે અને ઇષ્ટ કાર્યસિદ્ધિ થવા પામે છે. “ નિજ નિર્કર્તવ્યપરાયણ જનો સુખી થાય છે અને તેમાં બેદરકાર રહેવાથી જ થાય છે એવું સમજનારા સહુ સુખ ભાઈબહેનોએ નિજ કર્તવ્યકર્મમાં પૂરતું લક્ષ અવશ્ય રાખવું જોઈએ. સહુ સાધુઓનો તેમજ ગૃહસ્થોનો સમાવેશ થઈ જાય છે. ” પોતાના અધિકાર સુજળ સહુએ સ્વકર્તવ્ય કર્મ કરવાના હોય છે. તેની ઉપેક્ષા કરવાથી તેમને હાનિ સહેવી પડે છે અને સ્વકર્તવ્યનિષ્ઠ રહેવાથી અંતે સકળ સુખસંપદા સ્વાધીન થઈ શકે છે. કોઈ પણ કાર્ય સહસા કરવું નહિ. વિવેકથી વિચારી કાર્ય કરનારને સહેજે સકળ સુખસંપદા આવી મળે છે. ગંભીર અને મહત્ત્વના કામ બહુ વિવેકથી અને ધૈર્યથી કરવા જોઈએ તેમાં ફળપ્રાપ્તિ માટે ઉતાવળ કરવી નહિ, અધીરા થવું નહિ કહ્યું છે કે Patience and Persivereance overcome mountains અર્થાત્ ધૈર્ય અને અંતથી ગમે તેવાં મહત્ત્વના કામ પણ પૂરા કરી પાર પાડી શકાય છે, બાકી તે વગર તે

નિર્ઘંથ-સાધુ મુનિરાજ જ આ લવસમુદ્રને તરવાને તેમજ
 ણીજાને તારવાને સમર્થ હોવાથી માતાપિતાદિક કરતાં અત્યંત
 ઉપકારી બાણી સદ્ગુરુ તરીકે અવલંબવા યોગ્ય છે.
 તેવા શુદ્ધ સદ્ગુરુનું શરણ આદરી કષ્ટ લવ્યાત્માઓ તરી ગયા
 છે. તીર્થંકર, ગણધર પ્રમુખ પ્રમાણિક પુરુષોએ પ્રરૂપેલ દાન,
 શીલ, તપ અને ભાવનાલક્ષણ અથવા સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને
 ચારિત્રલક્ષણ ધર્મ જ લવ્યજનોને દુર્ગતિથી બચાવી સદ્ગતિ
 આપવા સમર્થ છે, જોમ સમજી અનન્ય શ્રદ્ધારૂપ શુદ્ધ પ્રેમથી
 ઉક્ત ધર્મનું આરાધન કરી લઈ સ્વમાનવભવ સફળ કરવો એ જ
 પૂર્વપ્રણયયોગે પ્રાપ્ત થયેલ સફળ સામગ્રીનું સાર્થકપણ છે
 પૂર્વોક્ત શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને ધર્મ ઉપર અનન્ય પ્રેમ-લક્ષિત
 અનાદિ મિથ્યાવાસનારૂપ મિથ્યાત્વ નાશ પામે છે અને શુભ
 વાસનારૂપ સમ્યક્ત્વ પ્રગટે છે. સમકિતરુચિ જીવ સ્વકલ્યાણાર્થે
 નીચેની ગાથાનું સદા ય રટન કરે છે.

“ અરિહંતો મહ દેવો, જાવજીવં સુસાહુણો ગુરુણો ।

જિનપન્નત્તં તત્તં, ઇય સમ્મત્તં મણ ગહિયં ॥

અથવા શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને ધર્મનો જેમા સારી રી
 સમાવેશ થયેલો છે એવા નવ પદ રૂપ નવકાર મહામંત્રનો
 સદા ય જાપ કર્યા કરે છે. ઉક્ત મહામંત્રનો પ્રભાવ અચિન્ત્ય બા
 કોઈ કોઈ મહાનુભાવો તેનો નવ લક્ષ (૯ લાખ) જાપ સ્થિરતા
 કરે છે અથવા તો શ્વાસોશ્વાસમાં તેનું જ રટણ કરે છે. મહાર
 ગજકારી નવકાર મંત્રાદિકનો પ્રમાદ રહિત જાપ કરવાથી શુ
 અભ્યાસયોગે તેમનું સમાધિયુક્ત મરણ થવું સંભવે છે, તે
 તેવો અભ્યાસ બહુ જરૂરનો છે.

ઉદ્ધત સમપ્રકૃત્યની રક્ષા તેમ જ પુષ્ટિ માટે ભવ્યજનોએ
નીચેનો નિયમાવળી લક્ષ્યા શાખવો

૧ મુદ્ધ વસ્યાદિક કારણ કરી શી જિનેશ્વર ભગવાનને
લેટવા નિયમસર જુગુ અને જાની શકે ત્યાંમુધી જયજી
(જીવરક્ષા) પૂર્વક મુદ્ધ જળથી સ્નાન કરી ઉત્તમ દંબે
(પૂજોપગરણ) રીજવી સી જિનેશ્વર દેવની ત્રિકાળ પૂજા અર્ચા
યજુ કરવી જ્યાં નજરીક દેરાસર પ્રમુખનો યોગ ન હોય ત્યાં
કયાન ઠાણ તરફ શી સીમધર પ્રભુ સન્મુખ રહી સ્થિરતા
પૂર્વક રૂપિત સ્તોત્ર સંહિત વિશાળ ચૈત્યવદન કરજુ અથવા
નવપદ (સિદ્ધયક) પ્રમુખની સ્થાપના સ્થાપી, અતર લક્ષ
શાખી નિત્યનિયમ સાચવવો

૨. અખંડ વરના ઉત્તરાસન પ્રમુખ પાચ અભિગમ સાચવી,
બી રૂફગુરના દશન વદનારે તેમ જ જાની શકે ત્યાંમુધી ધમ
દેશના સામળવા મત પચ્ચખાણ કરવા તેમજ સામાયિક,
ચોધધ, પ્રતિકભણાદિક ધર્મકરણી નિવૃત્તિથી કરવા નિયમસર
જુગુ અને ત્યાં જાતિ આદરપૂર્વક ગુરુમુખ સામી જ દ્રષ્ટિ સ્થાપી
વિધ્યાદિક પ્રમાદ પરિહરી સઘ-સાધર્મિક સમુદાય સાથે
અપૂર્વ શાનાદિક શુદ્ધોનો આજીવન લાભ લેવો

૩. આપણી ધમ-વૃત્તિ સદા ય ક્રતેજ રહે-તેમા ખામી
આપવા ન પામે તેટલા માટે સાવધાનપણે નિત્યનિયમ પાળવા
ઉપશાવ પર્વ દિવસો અને કલ્યાણક દિવસોમા વિશેષે કરીને તીર્થ
યાત્રા, પૂજા, પ્રભાવનાયોગે દાન શીલ, તપ અને ભાવના પ્રમુખ મુદ્ધ
ધર્મની વૃદ્ધિ કરવી. સઘ-સાધર્મિક જનોની યથાયોગ્ય ભક્તિ
કરવા, તેમજ આપણી ધર્મકરણીના અતરમ હેતુ સમજલક્ષ
પૂર્વક વિધિસંહિત ને ગ્રેમપૂર્વક કરવા દિન દિન ખપ કરવો.

૪. ધર્મસ્તવ પ્રકરણમાં શ્રી શાન્તિસૂરિજીએ કહેલા અક્ષુ-
દ્રતાદિક ઉત્તમ ૨૧ ગુણો આપણામાં સંપૂર્ણ ખીલી નીકળે,
શુદ્ધતાદિક દોષ માત્ર સમૂળગા દૂર થઈ જાય, તેમ જ શ્રી હરિ-
ભક્તસૂરિજીએ ધર્મગિન્દુ પ્રમુખ ગ્રંથોમાં સ્પષ્ટપણે જણાવેલા
માર્ગાનુસારીપણાના ૩૫ લક્ષણો (સત્ય, પ્રમાણિકતા, નમ્રતા
પ્રમુખ) જેમ આપણામાં સંપૂર્ણ આવી શકે તેમ રાતદિન
લક્ષ રાખી સરલ અકુટિલ વ્યવહાર સેવવો.

૫. પૂર્વાચાર્યવિરચિત સમ્યક્ત્વ સિત્તરીના આધારે મહો-
પાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજીએ કરેલા સમક્રિતના ૬૭ ખોલની
સજ્જાય સારી રીતે અર્થ સહિત અવધારી સમક્રિતને શોભાવનારાં
કારણો સદા ય સેવવાની અને મલિનતા કરનારા કારણો સદા ય
તજવાની પૂરતી કાળજી રાખવી. જેમ જેમ ઉલટસર ખંતથી તેનો
અભ્યાસ કરવામાં આવશે તેમ તેમ આત્મામાં સ્વાભાવિક ગુણોની
પ્રાપ્તિ થતી જ જશે અને અનુક્રમે ઉત્તમ પાંચ લક્ષણોવાળું
શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ ઝળહળતું આત્મામાં પ્રગટ થશે.

કે. ૧ શમ, ૨ સંવેગ, ૩ નિર્વેદ, ૪ અનુકંપા અને ૫
આસ્તિકતા આ પાંચ તેનાં ઉત્તમ લક્ષણ છે. તેનો હરહંમેશ
સારી રીતે અભ્યાસ રાખવો. તેમાં પ્રમાદ ચોટલે ગફલત કરવી નહિ.

(૧) અપરાધી જીવનું પણ અંતરથી અહિત નહિ
ઇચ્છતાં બની શકે તેટલું તેનું હિતજ થાય તેમ આપણા મન,
વચન અને કાયાનો સદુપયોગ કરવો અને કરાવવો. (શમ)

(૨) દુનિયામાં દેખાતાં દેવતા પ્રમુખનાં સુખ પણ ક્ષણ-
ભંગુર બાળી તેવાં સુખને પરિણામે અસાર સમજી તેમાં રતિ કર્યા
વગર કેવળ મોક્ષનાં શાશ્વત સુખમાં જ પ્રીતિ જોડવી. (સંવેગ)

(૩) કર્મવશ પ્રાપ્ત થયેલ સંસારને કેવળ કારાબદ્ધ અથવા
નરમ સમાન લેખી, પ્રાપ્તિપ્રાપ્ત જમા સમભાવ રાખી સંસાર ત્રાસ
નથી યુક્ત થવા તીવ્ર અભિપ્રાય રાખવો (નિવેદ)

(૪) દીન-દુઃખી અનાથ જનને યથેચ્છિત અ. વસ્ત્રા
દિકની સહાય કરવારૂપ દ્રવ્યદયા અને યોગ્ય જીવેને ધમના
માટે ચઠાવી કાયમ માટે તેમને દુઃખમુક્ત કરવારૂપ ભાવ
દયા સદા યદિભા ધારવી અતર લક્ષથી કરવામા આવતી ઉમય
દયા દિલકાવી જ છે (અનુકંષા)

(૫) સર્વથા-રાગદ્રેષ ચરિત સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી જિનેશ્વર
પ્રભવાને જે જે અમૃત વચન કહ્યા છે તે સર્વથા સત્ય જ છે એવી
અચળ ધર્મી અન્ય ત આનંદથી સેવવી યુક્ત (આસ્તિકતા)

(૬) પવિત્ર જિનશાસનને હીપાવનાર જિનારાને
અખલ ધારણકરનાર અને સમસ્ત યુષના આચરરૂપ શ્રી ત'ન કર
અગવાનને પણ માન્ય શ્રી ચતુર્વિધ સંયતુ પૂર્ણ પ્રેમથી વાતસ ય
કેરવું પ્રભુની પવિત્ર આજ્ઞાને પ્રાણની જેમ પગનાર સાધુ,
સાધ્વી, શાવક ધ્યાવિકારૂપ શ્રી સંયતો જેમ અભયુદય યાત્રા નેમ
લક્ષ રાખી પ્રવર્તવું

(૭) અનાદિ મિથ્યાત્વ ને વાય પ્રબળ પુરુષાથ વગર
ટાળી શકાય નહીં માટે અનલ દુઃખાયક તં દોષે ને દૂર કરવા
સર્વ સામર્થ્ય ફેરવવા ચૂકવું નહીં અને જિનામણિ રત્નથી પવ
અધિક સુખદાયક સમ્યક્ત્વ પામી તેને પ્રાણની જેમ સાચવવું
પરવું મૂર્ખની જેમ તેને પ્રમાદથી ગુમ થી દેવું નહીં, કેમકે
સમકિત સદિત જ સકળ ધર્મકરણી-મલ નિયમ પ્રમુખ મિથ્ય
દાયક થઈ શકે છે

આરંભ વર્ણ ન થકે માટે. સંકલ્પથી તો તે આગમ રીતે સ્થૂળ પ્રાણવધથી વિરમેજ. તે જ આગમોક્ત વધવર્જન વિધિ અને તેની ઉત્તરવિધિ દર્શાવતા સત્તા ગ્રંથકાર કહે છે.

૬. ધર્માત્મા શુરુ સમીપે ધર્મોપદેશનું શ્રવણ કરી વૈરાગ્ય-ભીનો થયેલ શ્રાવક આતુર્માસાદિક અલ્પકાળ પર્યંત કે લાંબો વખત જીવિતવ્ય પર્યંત ઉપર મુજબ સ્થૂળ પ્રાણવધ વિરતિની પ્રતિજ્ઞા કરીને તેના પાંચ અતિચારો ભાવશુદ્ધિવડે સમજીને તજે. તે પાંચ અતિચારો હવે જણાવે છે.

૧૦ ક્રોધાદિ કપાયવડે દૂષિત મનવાળો થઈ શ્રાવક, પશુ કે મનુષ્યાદિકને વધ, બંધન, અંગરૂદ્ધ, અતિભાર આરોપણ તથા ભાતપાણીનો અંતરાય નિહેંતુક ન કરે. ખાસ હેતુસર બંધાદિક કરતાં છતાં સદયપણાથી તે અતિચાર નથી.

૧૧. બીજા અણુવ્રતમાં કન્યા, ગૌ, ભૂમિ સંબંધી અસત્ય તથા થાપણમોસો અને કૂટ સાક્ષી એમ સ્થૂળ મૃધાવાદ વિરમવાનું સંક્ષેપથી પાંચ પ્રકારે જાણવું. એના પાંચ અતિચાર કહે છે.

૧૨ સહસ્રા આળ ચઢાવવું, સ્વસ્ત્રી કે મિત્રાદિકની શુદ્ધ વાત જાહેર કરવી, વિશ્વાસઘાત કરવો, ખોટો ઉપદેશ દેવો અને ખોટા દસ્તાવેજ કરવા. એ બધા અજાણતાં કરે તો અતિચાર અને જાણી જોઈને કરે તો વ્રતભંગ થાય. હવે ત્રીજું અણુવ્રત કહે છે.

૧૩. સ્થૂળ અદત્તાદાનવિરમણ સચિત્ત-લવણાદિક, અચિત્ત-સુવર્ણાદિક સંબંધી એમ બે પ્રકારનું કહ્યું છે. તેમાં મિશ્ર-વસ્ત્ર અલંકારાદિક સુક્ત પુત્ર પુત્રી સંબંધી અદત્તાદાન સમાવેશિત થયેલું જાણવું. તેના પાંચ અતિચાર કહે છે.

૧૪. ચોરોએ ચોરી આણેલું કેશર પ્રમુખ સસ્તી કિંમતે લેવું, ચોરી કરાવવી, વિરુદ્ધ રાજ્ય-સ્થાનમાં જવું. ખોટાં માન-

માપા કંપા, સારી-નરમી વસ્તુનો બેળ-સલોળ કરવો અને જોવી દહકી મિથ્યવસ્તુ સારી કદીને વેચવી ત્રીજા મનના રક્ષાએ એ અતિ ચારો વર્જવા જોઇએ હવે ચાચા અણુમતનું નિરૂપણ કરે છે

૧૫ અતુર્થ અણુમન મધ્યે ઓદારિય (મનુષ્ય અને પશુ સંબધી) તથા વૈદિક્ય (દેવ સંબધી) દ્વિવિધ પરગ્રીયો (ને પરપુરુષગી) વિશ્વમાનુ કર્ણુ છે તેમ્વદાર (ને સ્વપતિ) સતોષ મત લેખાય ॥ આ મતના અતિચારો શાસ્ત્રકાર કહે છે

૧૬ થોડા વખત માટે પોતે રાણેદી વેરયા તથા અન્યે બાઢે રાણેદી વેરયા કુલાગના (કુમારિય) કે અનાથ (વિધવા) સ્ત્રીનું સેવન, સ્ત્રી-પુરુષ વિવાહ-સંબધ જોડી દેવા અને કામસોગ-શબ્દ રૂપ, ગવ રસ સ્પર્શના સેવનમા અત્યંત આસન્નિ કરવી એ સર્વે અતિચારો યથાસંબધ (ત્વદારા ને સ્વપતિ સતોષીને) વર્જવા યોગ્ય છે સ્ત્રીને પોતાની શોકધના વારાના દિવસે સ્વપતિ અપરિચ્છિત લેખાય તેથી તેના વારાને દલ્લથી પતિને સોગવતા અતિચાર યાય અને બીજા તો અતિક્રમાદિક્વટે અતિચાર યથા પામે છે હવે પાચમું અણુમત વખાણું છે

૧૭ અસત્ આરભધી નિવર્તનનાક ઇચ્છાપરિમાણુ મન ચિત્ત-વિસ્તાદિતને અનુસારે સ્વસ્વકૃતિ ને સ્વિતિ મુજબ હોવા દિક વસ્તુવિષયક હોઇ શકે છે—કરી શકાય છે એના અતિચારો અનેક પ્રકારે શાસ્ત્રકારો કહે છે

૧૮ ક્ષેત્રાદિ, રૂપ્ય-મુવર્ણાદિ, ધન-ધા યાદિ દ્વિપદ-ચતુષ્પદાદિ તથા કુપ- તે આસનરાયનાદિક ઘરવખરીનું ને પરિમાણ કર્યું હોય તેને અતુર્થમે એક બીજા સાથે જોડી દેવાવટે, બીજાને અમુક સંકેતથી સોપી દેવાવટે, બાવી મૂકવાવટે અથવા સાદુ કરી

સામાના ઘરે સ્થાપી રાખવાવડે, ગવાધાન કરાવવાવડે ત...
સ્વમતિદ્વિપત પર્યાયાંતર કરવા-કરાવવાવડે ઉદ્વંધન કરના
વ્રતની સાપેક્ષતાથી અતિચાર દ્વપણ લાગે. તે યથાર્થ વ્રતની ર
કરવા ઇચ્છનાર શ્રાવક વર્જી.

ત્રણ ગુણવ્રત

૧૯. ઊંચે (પર્વતાદિક ઉપર), નીચે (વાવ-કુવાદિકમાં) અ
તિરછું (પૂર્વ-પશ્ચિમ ઉત્તર-દક્ષિણ દિશામાં) આતુર્માસાદિક કાળ
મર્યાદા બાંધી પરિમાણ કરેલા ક્ષેત્રની હદથી બહાર અધિક ન
જવા સંબંધી નિયમ કરવો તે પ્રથમ ગુણવ્રત કહેવાય છે.

૨૦. ઊંચે, નીચે કે તિરછું જવા સંબંધી કરેલી હદનું ઉદ્વં
ધન કરવું, કરેલી ક્ષેત્રમર્યાદાની બહારથી અમુક ચીજ મગાવ
અને મુકરર કરેલી હદની બહાર કોઈ ચીજ મોકલાવવી ત
જરૂર પડતાં ક્ષેત્રવૃદ્ધિ કરવી (અમુક દિશામાં અધિક પ્રયા
કરવાની છૂટ લેવી) અને કોઈ વખત કોઈ રીતે વ્યાકુળતા, પ્રમા
કે મતિમંદતાથી કરેલ દિશિપરિમાણને વિસરી જવું-ભૂલી જ
કે (મેં પચાસ જોજન સુધી જવાનું રાખ્યું છે કે સો સુધીનું ?
(જવા પ્રસંગે એમ શકા થયેલ હોય તો પચાસ જોજનથી
અધિક જતાં અતિચાર ને સોથી અધિક જતાં વ્રતભંગ સમજવો.
ઉપર મુજબ પાંચ અતિચાર સમજી મુજ શ્રાવકે વ્રતશુદ્ધિ અથ
તે અતિચારો વર્જવા. અતિચાર રહિત વ્રતનું પાલન કરવું.

૨૧. લોજન અને કર્મ આશ્રી જેમાં નિયમ કરવાનો છે તે
બીજા ગુણવ્રતમાં કંદમૂળાદિક ૩૨ અનંતકાય અને ૨૨ પ્રકારનાં
અલક્ષ્ય લોજન તજવાનો અને કર્મ આશ્રી ખર-નિર્દય-કઠોર
કાર્ય-આરંભ તજવાનો સમાવેશ કરેલો સમજવો.

૨૨ યાવકે મુખ્યપક્ષે નિર્દોષ આદાર અને ૧૦૦૦૦ જ્યા પાર-વ્યવમાય કરવો થો તેને આશી અનિયારો કહે છે સચિત (સચિત ૩૩ પ્રમુખ) સચિત સચિત (સચિત વૃક્ષ ઉપર રહેલ ગુદાદિ અપવા પાકા રંગ પ્રમુખ) તથા અપકવ (અખિયો નહીં પાકેલ) દુ પકવ (નહીં નેતુ પાકેલ) અને તુલ્ય ધાન્યોનુ બપુલુ આવકે વજ વાનુ છે તેમ જ કર્મધી અગારકર્મ, વનકર્મ, ભાગીકર્મ દોષીકર્મ અને સાગી(ગાદક)કર્મ પ્રમુખ મહાઆરભવાગા ૧૫ કર્મોના વ્યાપાર પલુ વજ વાના છે અનાસોગારિક યોગે યાપ તો અતિચારરૂપ પલુ ને નિગ્રહપત્રે તેવા મહાઆરભવાગા પાપખ્યાપાર કરે તો જનમ જ યાપ.

૨૩ ખાસ પ્રયોજન વગર નકામો આત્મા જેથી દહાય તેનું નામ અનધદહ તેનાથી વિરમવારૂપ ત્રીણુ ગુણવન કહેવાય છે અપાયાન-દુષ્ટ ચિન્નવન ૧, પ્રમાદાયરણ (મધ, વિવધ, દયાય, નિદા અને વિકૃત્ય લખણ) ૨, દ્વિસવ ધમક-દિ સાકારક વસ્તુનું પ્રાપ્તિ તથા પાપ-ઉપદેશરૂપ ૪ અનર્થદહ ચાર મકારે યાપ છે તે સારી રીતે સમજીને આવકે તેને તજવા જરૂર ખપ કરવો થો છે

૨૪ કામચેષ્ટા-તેવા ઉત્તેજક વચન હાસ્યાદિ ૧, તથા મુખ-નેત્રાદિકના વિહારવાળી બાઠચેષ્ટા ૨ તતપારી આવકે ન જ કરવી, સબધ વગરનું નકામું ન બોલવું ૩ હજી દહિયાર પ્રમુખ સજ્જ કરી માગ્યા આપવાથી દિસાની પુષ્ટિ થાય તે ન આપવા ૪ તથા ભોગ-ઉપભોગની સામગ્રી વચર જરૂરની-વધારે પડતી કરવાથી તેથી થતી દિસા વધેય તેથી ઉપચેષ્ટા અનર્થદહના પાંચ અતિવ્યરો થાનકે સમજીને તજવા

ચાર શિક્ષામત

૨૫. પાપવ્યાપારને તજવા અને નિષ્પાપ (મન-વચ્ચ કાયાના) વ્યાપારને આદરવારૂપ સામાયિક તે પ્રથમ શિક્ષામત જાણવું રાગ-દ્વેષથી દૂર થયેલ હવને જે ક્રિયામાં પ્રતિક્ષા અનુપમ સુખદાયી અપૂર્વ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રપર્યાયિન આત્મલાભ થવા પામે તે સામાયિક જાણવું. શ્રાવકે મન-વચ્ચન કાયાથી પાપવ્યાપાર કરવા-કરાવવાનો નિષેધ અને સ્વ દેયાય-ધ્યાનાદિકનો સ્વીકાર કરી નિયમિત સમય સુધી સામાયિક કરેલાનું હોય છે. સામાયિક ભાવમાં વર્તીતો શ્રાવક સા સામાન કહેલો છે.

૨૬. આના અતિચાર-મન-વચ્ચન-કાયાનું દુષ્પ્રવૃત્તિધાન પાપકર્મમાં પ્રવર્તાવવાનું સાવધાનતાપૂર્વક વર્જવું. સામાયિક અવશ્ય કરવાનું યાદ ન કરાય અથવા કયું કે નહીં તે ભૂલ જવાય અને કરાય તે અનવસ્થિત ભાવે-ઢંગધડા વગ કરાય તે અતિચારો પણ વ્રતધારી શ્રાવકે જરૂર વર્જવા.

૨૭. છઠ્ઠા દિગ્પરિમાણવ્રતમાં ગ્રહણ કરેલ દિશાપરિમાણ સંક્ષેપી દિવસે દિવસે જરૂરજોગું ચોછા પ્રમાણવાળું કરવું તે બીજી દેશાવગાસિક શિક્ષામત જાણવું. મતલબ કે છઠ્ઠા વ્રતના પ્રસંગે લાંબા વખત માટે કરેલ દિશાપ્રમાણને આ દશમા વ્રતમાં દિવસ દિવસે બની શકે તેટલું ઘટાડી દેતા રહી તેને અતિચાર રહિ શ્રાવકજનોએ પાળવાનું છે.

૨૮ આ દેશાવગાસિક વ્રતમાં નિયમિત ક્ષેત્રની બહારથી કંઈ અણાવવાનું, આપણી પાસેથી કંઈક બહાર મોકલવાનું

શબ્દ સંજ્ઞાથી (સાદ કરી) બીજને બોવાથી લેવાનું, બોખારે બાઈને કે પોતાનું ઉપ દેખાટીને પોતાનું છતાપણ બહાર કરી કમિયન કરવા-કરાવવાનું તેમજ કાંઈ વિગેરે નાખી સામાને ચેતવી ધાયુ કામ કરવાનું આવકે વર્જવાનું છે

૨૬ આહાર અને યરીત્સ મરનો ત્યાગ, પ્રાપ્ત્યર્થનું પાવન તથા પાપારણ વજવારૂષ પૌષધ દેગથી તેમજ સનથી એ બે પ્રકાર થઈ શકે છે દેશથી પૌષધમા સામાયિકની ભજના (કદે કે ન કદે) પણ સર્વથી પૌષધમા તો સામાયિક અવરૂય કરવું જોઈએ, અન્યથા તેના કૃત્યો વચિત રહેવાય સનથી આહાર (ત્યાગ) પૌષધમા ચૌવિહાર ઉપવાસ કરવો ઘટે દેશથી હેય તો તેમા તિવિહાર ઉપવાસ, આયબિલ, નીવી કે જોકાશન પ્રમુખ યથાગમ્નિ તપ કરી ચકાય એમ બાકીના ત્રણે પ્રકારના પૌષધ પ્રસંગે પણ સમજી લેવું આઠમ પાખો પ્રમુખ પર્વિત્સે પૌષધ કરનારા આવકો આહારનો સવથી કે દેશથી ત્યાગ કરે છે બાકીના ત્રણે પ્રકારનો પૌષધ તો સર્વથી જ કરવામા આવે છે ત્યારે પ્રકારના દેશથી કે સવથી પૌષધનું સનકપ સમજી ખપી જનોએ તેનો યથાગમ્નિ આદર કરવો ઘટે છે

૨૭ અપ્રતિલેખિત દુષ્પ્રતિલેખિત શમ્યા-સથારો અપ્રમાર્જિત દુષ્પ્રમાર્જિત શમ્યા-સથારો અપ્રતિલેખિત દુષ્પ્રતિલેખિત ઉત્ત્યાર પાસવણ ભૂમિ તથા અપ્રમાર્જિત દુષ્પ્રમાર્જિત ઉત્ત્યાર પાસવણ ભૂમિ વાપરવાનું આ પ્રસ્તુત પૌષધ યતમા વર્જવાનું છે વગી ઉકા ચાર પ્રકારના પૌષધ આગમ રીતે યથાવિધિ કરવામા સવી ઉપેક્ષા પણ વર્જવાની ■ મતલબ કે જયલાપૂર્વક સાવ

ચાર શિક્ષાવ્રત

૨૫. પાપવ્યાપારને તજવા અને નિધપાપ (મન-વચ્ચ-કાયાના) વ્યાપારને આદરવારૂપ સામાયિક તે પ્રથમ શિક્ષાવ્રત જાણવું. રાગ-દ્વેષથી દૂર થયેલ છવને જે ક્રિયામાં પ્રતિદિન અનુપમ સુખદાયી અપૂર્વ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રવર્ધાયી આત્મલાભ થવા પામે તે સામાયિક જાણવું. શ્રાવકે મન-વચ્ચ-કાયાથી પાપવ્યાપાર કરવા-કરાવવાનો નિષેધ અને સ્વ-ધ્યાય-ધ્યાનાદિકનો સ્વીકાર કરી નિર્ચયિત સમય સુધી સામાયિક રહેવાનું હોય છે. સામાયિક ભાવમાં વર્તીને શ્રાવક સ સમાન કહેલો છે.

૨૬. આના અતિચાર-મન-વચ્ચ-કાયાનું દુષ્પ્રભુધા પાપકર્મમાં પ્રવર્તાવવાનું સાવધાનતાપૂર્વક વર્જવું. સામાયિક અવશ્ય કરવાનું યાદ ન કરાય અથવા કયું કે નહીં તે જૂઠું જવાય અને કરાય તે અનવસ્થિત ભાવે-ઠંગધડા વગેરે કરાય તે અતિચારો પણ વ્રતધારી શ્રાવકે જરૂર વર્જવા.

૨૭. છઠ્ઠા દિશાપરિમાણવ્રતમાં ગ્રહણ કરેલ દિશાપરિમાણ સંક્ષેપી દિવસે દિવસે જરૂરજોશું જોછા પ્રમાણવાળું કરવું તે બીજા દેશાવગાસિક શિક્ષાવ્રત જાણવું. મતલબ કે છઠ્ઠા વ્રતના પ્રસંગે લાંબા વખત માટે કરેલ દિશાપરિમાણને આ દશમા વ્રતમાં દિવસ દિવસે બની શકે તેટલું ઘટાડી દેતા રહી તેને અતિચાર રહિ શ્રાવકજનોએ પાળવાનું છે.

૨૮. આ દેશાવગાસિક વ્રતમાં નિર્ચયિત ક્ષેત્રની બહારથી કંઈ અણાવવાનું, આપણી પાસેથી કંઈક બહાર મોકલવાનું

ધાનતાથી પોપચ કરણો શ્રાવકજને કરવી ઘટે છે. શય સંચારો દે વસતિ-ભૂમિ છવ રહિત પ્રથમ નજરે જોડ તપા લેવી તે પ્રતિલેખિત અને રજોહરણ ચરવળાદિકવડે તે જય પૂર્વક સાદ કરી લેવી તે પ્રમાર્જિત સમજવી. જેમ તે જયણા રહિત સંખ્યાન્ત ચિત્તે નજરે જોવી ને સાદ કરવી દુષ્પ્રતિલેખિત અને દુષ્પ્રમાર્જિત સમજવી. એ જ રીતે લા નીતિ ને વડીનીતિ માટેની ભૂમિ આશ્રી સમજવું.

૩૧. શુદ્ધ ન્યાયોપાર્જિત અને આધાકર્મ પ્રમુખ દોષ રહિ પ્રસ્તાવેયિત અથવા દેશ કાળ ઉચિત એવી અન્ન, પાન, વં ઔષધ પ્રમુખ વસ્તુ સાધુજનોને આપવી તે શ્રાવક યોગ્ય ચો શિક્ષાત્રન જાણવું તેમા પ્રાક્ષણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય તથા શ આશ્રી શુદ્ધ સ્વવૃત્તિ અનુષ્ઠાનથી ઉપાર્જિત તે ન્યાયોપાર્જિત જાણવું. ખરા અવસરે અથવા દેશ કાળ ઉચિત વસ્તુ સુપા આપવાથી મંડાઉપકારક થવા પામે છે, તેથી તે દ્ર અમૂલ્ય લેખી શકાય છે

૩૨. સજીવ-પૃથ્વી પ્રમુખ ઉપર સ્થાપી રાખેલ, તા સચિત જળ પ્રમુખવડે ઢાંકેલ ભાતપાણી સાધુને આપવાથી સાધુઉચિત ભિક્ષા સમય વીતાવી દેવાથી, નહિ દેવાની બુદ્ધિ અન્નાદિક પોતાની વસ્તુ પારકી કહેવી અને દેવાની બુદ્ધિ પારકી વસ્તુ પોતાના કહેવી તેથી, તેમજ મત્સર ધરીને દા દેવાથી અતિચાર લાગે છે. એ પાંચે અતિચારો પ્રસ્તુત વ સંબંધી યથાર્થ સમજીને વર્જવા

૩૩. અખંડ વિરતિપરિણામથી ઉપર જણાવેલા સવળા શુ ખારે વ્રતોમાં અતિચાર ન જ થાય, થવા ન પામે, માટે જ

સર્વત્ર વર્જવાનું હતું તો નિર્મળ પરિણામના આશરે
તે સ્વાભાવિક રીતે જ તે અતિચારમા પ્રવૃત્તિ ન કરે

૩૪ ઉક્ત સમ્યક્ત્વ અભ્યુત્થાનિકની પ્રાપ્તિના ઉપાય-
અભ્યુત્થાન વિનય પરાક્રમ અને સાધુસેવનાદિક કહેવા છે
તથા અગીકાર કરેલ સમ્યક્ત્વ મનાદિની રક્ષા કરવાના ઉપાય
દ્વિતીય કલ્યાણસ્થાનનું સેવન વગર માત્રે પરાધરમા પ્રવે-
શનો પરિહાર કોડા-આગચેદા અને રિક રમયા વચન બોલ-
વાનો ત્યાગ વિગેરે છે તેથી પૂર્વોક્ત ઉપાયવડે તે મતાદિકનું
ગમ્ય હતું અને ત્રિવિધ (મન-વચન-કર્યાથી) ત્રિવિધે
(કરવા કરાવવા ને અનુમોદવાવડે) અથવા ત્રિવિધ દ્વિવિધે
અથવા ત્રિવિધ એકવિધે અથવા દ્વિવિધ ત્રિવિધે ઇત્યાદિ કોટા
વડે યથાશક્તિ ને યથાસંભવ તે તે મનોનું શુદ્ધ-અગીકરણ
કરવું તથા સમ્યક્ વશૂગ બાર મનો મોડાયા પછી તેનું
સ્મરણદિ કયાં કરવું અપ્રત્યાખ્યાત વિચરને પણ યથાશક્તિ
તજવારૂપ પતના કરવી તથા વિષય-સમ્યક્ત્વ મત સંબધી,
ઇવાંવાદિ તત્ત્વસંબધી અને સૂક્ષ્મ સંકલ્પિત પ્રાણી આદિ
સંબધી સમજવો અર્થ પ્રસ્તુત પ્રકરણમા નહીં પણ વેલ હોય
તે પણ આગમમાથી બુદ્ધિવતોએ જાણેલો હુબારના
ચક્રામક દહના દ્વારંતે જેમ દહયની ચક્રમણ ધાય છે
તેમ આગમથી પૂર્વોક્ત સમ્યક્ત્વ મનો પ્રાપ્તિ અને તેના
ઉપાયોદિકનું જ્ઞાન થાય ॥

દરે સમ્યક્ત્વ ને મતધારી આવકને પરિણામની નિયતતા મા-
ટે મરવું જોઈએ તે સંબધી ઉપદેશની પ્રસ્તાવનાએ કહે છે

૩૫. સમ્યક્ત્વચુક્ત આણુવ્રત શ્રદ્ધા કર્યા બાદ તથાપ્રકારે પ્રયત્ન કરવાથી આછતો એવો પણ વિરતિપરિણામ થવા પામે છે અને અશુભ કષાયાદિ કર્મની પ્રબળતાથી તથાવિધ પ્રયત્ન વગર છતો પણ વિરતિ પરિણામ પડી જાય છે તેની ખાત્રી વ્રત, વ્રતઉપદેશક ને વ્રતધારીની અવજ્ઞા-અનાદર કે અવર્ણ વાદ કરવાની વૃત્તિ ઉપરથી થઇ શકે છે. વિરતિપરિણામન અભાવે વ્રત ગ્રહણ કેમ કરાય ? એવી શંકાનું સમાધાન એ છે કે-અન્યના ઉપદેશાદિકથી તેનો સંભવ છે. એ રીતે દ્રવ્યથ સાધુ કે શ્રાવક્યોગ્ય વ્રતગ્રહણ અનંતી વાર થયેલા સંભળાય છે

પ્રસ્તાવિક ઉપદેશ નિમિત્તે શાસ્ત્રકાર કહે છે:—

૩૬. શ્રાવકે ગ્રહણ કરેલાં સમ્યક્ત્વ અને આણુવ્રતોનું નિરંતર સ્મરણ અને બહુમાન કરવું; તથા તેથી વિપરીત એવ મિથ્યાત્વ અને પ્રાણાતિપાતાદિક પ્રત્યે અભાવ તેમજ તેથી નીપજતા જન્મમરણાદિક ભયંકર પરિણામો સંબંધી વિચાર કરતા રહેવું.

૩૭. પરમશુરુ-તીર્થંકર પ્રભુની ભક્તિ, સુસાધુ-સુમુદ્ધ જનોની સેવા તથા ઉપર ઉપરના ચડતા ગુણસ્થાનની પ્રાપ્તિ નિમિત્તે એટલે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયે છતે આણુવ્રતો માટે અને આણુવ્રતો પ્રાપ્ત થયે છતે મહાવ્રતો માટે પ્રયત્ન કરવો.

એમ ઉત્તરોત્તર ગુણ પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રયત્ન કરે અને ઉપરોક્ત ઉપદેશનું ક્ષણ દર્શાવવાવડે કહે છે કે.—

૩૮. એ રીતે ગ્રહણ કરેલા વ્રતનું નિત્ય સ્મરણ અને બહુમાન કરવારૂપ પ્રયત્નવડે આછતા પણ વ્રતપરિણામ ન

સાથ છે અને પેના ધ્યેય ભાવપરિણામ કદાપિ દોઢા પડના નથી તેથી જ બુદ્ધિશાળી જનોએ નિત્ય સ્મૃત્યાદિક પ્રાત્નમા સદા ચ ઉવમ કરવો ઉખ મતો મબધી નેવ કરવ્ય (અવશિષ્ટ દુકીકત) દર્શાવતા સત્તા અચકાર કહે છે —

૮- આ આવકધર્મમા પ્રાચે અલુચ્ચતો અને શુચ્ચતો ઉચિતપર્યંત સેવવાના હોય છે ક્રમ બાકી રહેલા શિખાનતો (પુન પુન અકરાસવા ચોખ્ય હોવાથી) અ પ કાગ સેવવાના હોય છે તેમા સામાનિક અને દેશાવમાસિક વારવાર ઉચ્ચારાય છે અને પૌષધ તથા અનિયમિત વિભાગ નિયત દિવસે કરાવ છે સાધુના મહાત્મનો તો કાયમને માટે જ હોય છે બારે પ્રકારનો આવકધર્મ કહ્યો સતે સલેખતાને કહેવાનો અવસર આવવાથી તે વિષે સામભર કહે છે કે -

૪૦ નતે—ઉચિતવ્યના અત વખતે અનયનપૂર્વક સલેખના નામની ક્રિયા આવકને અવરથ કરવાની હોતી નથી કેમકે તથાવિષ પરિણામવાગે કોઈક આવ પ્રમખ્યા-દીક્રા આદર છે તે કરે છે તેથી સલેખના સબધી દુકીકત આ દેક પ્રકરણમા કહી નથી અત આવકધર્મને લગતો ઉપર અલ્પાવેલી દુકીકત ઉપરાત બાકી વિધિવિશેષ હવે મ્હોએ છીએ.

૪૧ આવકે લેવા ગ્રામ નગરાકિમા જ વસવુ કે ત્યાં સાધુજનોનુ આવગમન થતુ હોય, વળી જેમા જિનમહિરો હોય અને બીજા સાધર્મીજનો પજુ વસતા હોય એવા સ્થાનમા નિવાસ કરતા શુ ક્રમ ચાલે તો કહે છે કે સદ્યુલ્લેખી બુદ્ધિ 'સાચ રી રીતે' તે કહે છે:—નિચક આવધો સાધુઓને વાદ

વાથી પાપ નાશ પામે અને પ્રાસુક (નિર્દોષ) આહાર-પ આપવાથી કર્મની નિર્જરા (કર્મક્ષય) થાય, જ્ઞાન-દશ ચારિત્રની રક્ષા અને પ્રુષ્ઠિ થાય, તેમજ મિથ્યાત્વ કુર્મતિ નાશ અને સમ્યક્ત્વની વિશુદ્ધિ થાય વિગેરે. એવા ૭ નગરાદિકમાં નિવાસ કરી રહેનાર શ્રાવકનું દિનકૃત્ય (કર્તવ્ય) શાસ્ત્રકાર વખાણે છે

૪૨-૪૩. પંચ પરમેષ્ઠી નમસ્કારરૂપ નવકારના રમરણ્ય પૂજાગણુ, પછી હું શ્રાવક છું, અમુક વ્રત-નિયમ આદરેલાં વિગેરે સમારણુ, પછી લઘુ-વડી શકારૂપ દેહચિંતા ટાળી શુદ્ધિ સાચવી સમાધિપૂર્વક ચૈત્યવંદનાદિક ભાવઅનુકાન ૨ વિધિપૂર્વક પરચખખાણુ કરણુ. પછી દેરાસરે જવું અને પ અભિગમ સાચવી વિધિપૂર્વક તેમાં પ્રવેશ કરવો. અને પુ માળાદિકવડે પ્રભુપૂજા કરી, પ્રસિદ્ધ વિધિથી ચૈત્યવંદન કર પછી શુક્ર સમીપે (પ્રથમ પોતે ઘરે ધારેલું) પરચખ કરણુ. પછી શાસ્ત્ર-વ્યાખ્યાન સાંભળણું કે જેથી સત્ક્રિયા રુચિ-પ્રીતિ થવાના હેતુરૂપ સહજોધ થાય. પછી સાધુજને શરીરના આરોગ્ય તથા સયમના નિરાખાંધતા સંબંધી પૃથ્થ નમ્રભાવે કરવી. તેમજ તેમને ઉચિત ઔષધ-લેખન, આહાર પાણી પ્રમુખ નિઃસ્વાર્થભાવે આપવાનો વિવેક કરવો એ ર સ્વઉચિત કર્તવ્ય લક્ષપૂર્વક કરણુ.

૪૪-૪૫. પછી શ્રાવક પૂર્વે દર્શાવેલ પદર કર્મોદ્ધાર તણ, પ્રાય નિર્દોષ આજીવિકા નિમિત્તે વ્યવસાય કરે, નહીં ધર્મહીન અને શાસનહીન થાય. પછી અવસરે પ્રકૃતિ માફક આવે એવું સાદું ને સાત્ત્વિક ભોજન કરે. પછી યશ

શક્તિ (ગ્રહીકલ્પિય વિગેરે) પચ્ચખખાણ સાનપાનપતો કરે પછી અવસરે દેરાસરે જાય અને સાધુ સમીપે શાસ્ત્ર સામળે અથવા જ્યાં પ્રાચે આગમ વ્યાખ્યાન શુદ્ધ હોય તે ચૈત્યગૃહે જઈ સાધુ પાસે શાસ્ત્રઅવણ કરે પછી સાન્ને-સખ્યા સમયે વધાયોગ્ય પ્રભુપૂજા-ભક્તિ અને ચૈત્યવદન કરી શુરુ સમીપે આવી, વદન-નમન-કારપૂર્વક સામાયિકાદિક થડ આવરણક કરણી પ્રમાણ રહિત કરે પછી વૈયાવચ્ચાદિક કરવાવડે ધાકેવા અને તે ધાકે દર કરવા હમ્મતા એવા માધુજનોની કે વધારિય ધાવકાદિકની વિશ્રામણા-ભક્તિ કરવી અને નવકાર મહામત્રનું ધ્યાન તથા સ્વાધ્યાય પ્રમુખ પોતાની ચોખ્ખતા સુજળ ધર્મવ્યાપાર કરવે. પછી પોતાને ઘરે જવું અને ત્યાં દેવ શુરુ ધર્માચાર્ય તથા બીજા ધર્મોપકારી જનોના ગુણોનું મનમા સ્મરણ કરીને તેમજ મનનિયમો યાદ કરીને વિધિપૂર્વક શયન કરવું.

૪૬ રાત્રિએ સ્ત્રીપરિસંગમરૂપ મૈથુનનો ત્યાગ કરવો તેમા ભગાતકારે પ્રવૃત્તિ કરવાના સ્ત્રીપુરુષવેદાદિ મોહનીય ધર્મની નિંદા કરવી અને સ્ત્રીહલેવરનું સ્વરૂપ મનમા ચિતવવું તથા અગ્રજ-મેથુનધી સવથા વિરમેલા સુસાધુ જનો પ્રથે અતરંગ પ્રીતિલક્ષણ બહુમાન કરવું.

૪૭ પછી નિંદા દાઢી જાગ્રત યથેલા ધાવકે કર્મ અને ચૈતન પરિણામાદિક સૂક્ષ્મ પદાર્થોમા ચિત્ત સ્થાપવું અથવા સસારનું સ્વરૂપ સારી રીતે વિનિતવવું અથવા ખેતીપ્રમુખ કે બીજા કલેશોને સમાવના સમર્થ થાય તેવા વિચારો કરવા.

૪૮. તથા હલ્લે હલ્લે યતી વચદ્ધાનિનો પ્રાણીવધાદિક વિપરીત આચરણનો દુણ-પરિણામનો આત્મક યાજ સાધી

લેવા માટે મનુષ્ય જન્માદિક અમૃત્ય તક મળી છે તેનો લાભ લઈ લેવાનો, અપાર સંસારસાગર મધ્યે જોટ સમાન જિનાગમની પ્રાપ્તિનો તથા શ્રમ આરિત્ર લક્ષણુ ધર્મના આલોક પરલોક સંબંધી વિવિધ શુભ ઉપકાર અને કૃગરૂપ દ્વેમાદિકનો સારી રીતે વિચાર કરવામાં ચિત્તને જોડવું.

૪૯. રાગાદિક બાધક દોષો નિવારક ભાવના ભાવવાથી અને ધર્માચાર્ય-પ્રયત્નશીલ સાધુઓના માસકલ્પાદિ વિહાર સંબંધી શાન્ત વિચારણાથી અજરામર પદદાયક સંવેગ-વૈરાગ્ય ઉપજે છે.

૫૦. પ્રાંતમાં કહેવું કે-નવકાર મહામંત્રના સ્મરણપૂર્વક જાગવું. ઇત્યાદિક વિધિ અનુષ્ઠાન જે ઉપર કહેલ છે તે પ્રમાણે નિરંતર કરનાર શ્રાવકને સંસારબ્રમણનો અંત કરવામાં અમોઘ અકસીર ઉપાયરૂપ સર્વવિરતિ આરિત્રના પરિણામ તે ભવમાં કે પછીના ભવમાં અવશ્ય પેદા થાય છે.

ફરેક સુજ બાઈ બહેન મુખે આદગી પાળી

શકે એવા મમંતિ મહિત

બાર વ્રતની સંક્ષિપ્ત ટીપ

મમંતિ

૧ રાગદ્વેષાદિકે દોષઘ્ની સ પૂજે મુખે થયેલા સર્વેશ સર્વદેશી આરુહત પદ્મભાત્માને જ શુદ્ધ હૈવ માનુ અને જગત્માત્રને પાવન કરનાર તેમના પવિત્ર નામ, સ્થાપના (પ્રતિમા) ૬૦૪ અને ભાવનું મહા ય રટન કરું નિરતર અમુક વખત ચોખ્ખાઈ રાખી શ્રીજિનમંદિરે જઈ ત્યાં સ્થિર ચિત્ત રાખી પ્રભુના અદ્ભુત જ્ઞાન હાથા ગળીરવા પ્રમુખ ઉત્તમોત્તમ શુદ્ધ સહારી મારા આ મામા તેવા જ શુદ્ધ પ્રકટાવવા નિમિત્તે પ્રભુના દશન, પૂજા અને ચિન્તનવદન કરું અથવા મહામત્રનો ચિર ઉપયોગ રાખી ૧૦૮ વાર બાપ કરું

૨ શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનની આજ્ઞા અનુસારે જ્ઞાન વૈરાગ્ય ભગવાથી અદ્વિતીય ૨.મીયે જઈ જેમણે મેઠપર્વત જેવા બારે પાથ મહાવ્રત ઉચ્ચરેલા છે અને તે મહાવ્રતોને જે રૂઢી રીતે શુભમદ્વારાજની આજ્ઞામા રહીને પાળે છે, કચન-કામિનીધી જે સદા ય દ્વર રહે છે, જયજ્ઞાથી સઘળી સચમકરણી સાધે છે અને ભવ્ય જનોને સારો બોધ આપી મુધારે છે તેવા મુનિ મહાત્માને જ શુદ્ધ ગુરુ માનુ અને પ્રતિદિન જોત હોય ત્યામુખી તેમને શુદ્ધ ભાવથી વદન કરી તેમના અમૃત વચનનું પાન કરું

૩. સદ્ગુરુની અમૃત તુલ્ય વાણી સાંભળી મારી છતી શક્તિ ગોપવ્યા વગર બની શકે તેટલી ગૃહસ્થ યોગ્ય ધર્મકરણી કરવા નિરંતર ખપ કરું. દાન, શીલ, તપ અને ભાવનારૂપ ધર્મની શ્રદ્ધા રાખી યથાશક્તિ તેનો આદર કરું. સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ શુદ્ધ ધર્મનો મને યથાર્થ બોધ થાય, તેની યથાર્થ પ્રતિતી થાય અને અનુક્રમે તેની પ્રગટ પ્રાપ્તિ થાય તેવાં લક્ષ્યથી સદ્ગુરુની આજ્ઞાને આધીન રહી તેમણે આત્મ-કલ્યાણથી આપેલી રૂઢી શિખામણને ધ્યાનમાં રાખી કાળજીથી અનુસરું પ્રમાદ વશપણથી તેમાં ભૂલ પડે તો ગુરુમહારાજને નિષ્કપટપણે નિવેદન કરી, ક્ષમા માગી, ફરી તેવી ભૂલ ન કરવા વિશેષે કાળજી રાખું. તેમની પવિત્ર આજ્ઞાનુસાર પ્રતિવર્ષ શ્રી શત્રુજયાદિક તીર્થની યાત્રાદિક કરું અને આશાતનાદિક દોષને ટાળી, દેવ-ગુરુ સંઘ-સાધર્મિક-ભક્તિનો બની શકે તેટલો લાભ લઉં અને વ્રત-પચ્ચખખાણનો ભાવ રાખું

૧ પ્રાણાતિપાતવિરમણ વ્રત

(પ્રથમ અણુવ્રત.)

૧. મરણાદિક મહાભયથી પ્રગટપણે કંપતા-ત્રાસ પામતાં પણ નિરપરાધી જીવને કંઈ પણ પ્રબળ કારણ વગર તેના નીકળી જાય તેમ જાણી-બૂઝીને મારાં મન, વચન અને કાર્ય હું જાતે હણું નહિં તેમજ અન્ય કોને હણાવું નહિં.

૨. માંસ, દારુ, શિકાર(મધ, માખણ, રાત્રિભોજન પ્ર અભક્ષ્ય અને કુંગળી, લસણ, ગાજર પ્રમુખ જમીનકંદ વ અનંતકાય ભક્ષણ કરવા) નો ત્યાગ કરું.

૨ મૃધાવાદવિરમણુ યત

(બીજુ અહમત)

૧ જેથી આમાનુ દવિત ધૂગ મળે (નમસુ ચડ જાય) તેવુ હાથે માત્રુ વળગાડવા જેવુ કેવળ મિથ્યા ભારણ-પુત્ર પુત્રીના વિવાહ ભેડવા માટે મૃધાવાદ (કન્યાલિકે) વળુ

૨ જેથી વેર-ઝેર વધે કહેશ, વડવાડ કે માતામારી યાય તેવુ મિથ્યા ભાષણ, પાસકી જમીન ઉપર પોતાનો કે પોતાના સબધીનો દહાડા પાપવા દા'હડતુ જુલ (ભૂમ્યાલિકે) વળુ

૩ જેથી પતિષ્ઠામે કહે... ઉપજે જેવુ મિથ્યા ભાષણ પશુ કોની હેવડહેવડ સબધે (ગવાલિકે) વળુ

૪ હં છાઈની કોર્ટમા કે પચમા કોઈની દક્ષિણતાથી કે પોતાના કનિષ્ઠ સ્વાર્થથી (લાચ વિગેરે લઈને) ખોટી (ફૂડી) સાક્ષી (ગવાઈ) ન ભર

૫ કેવળ કૃત્રિમ (ખોટો) દન્તાવેજ વિગેરે થકી માઢી કોઈની ઉપર આક્રમ આવી પડે તેવુ અનાચરણ હુ નહિ ૨

૬ જેનાથી જહુ ભવજમલ કરવુ પડે તેવુ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ વચન ભાણી-જમીને હુ નહિ બોલુ પ્રમાદવચ બોલાયુ હોય તેની ખબર પડતા તરત ખાશી માયુ

૩ અદત્તાદાનવિરમણુ યત

(ત્રીજુ અહમત)

૧ કોઈનુ ખાતર પાડી કે ગજવુ કાપી કે વાટ પાડી (દૂટકા કરી) કે તેવી જ બીજી રીતે પરાયુ થન હુ જાને

હરી લઈ નહિં તેમજ ખીજને તેમ કરવા સલાહ કે સહાય આપું નહિં.

૨. તેવો ચોરાઉ માલ દીક્રાયત ભાવે આપવા આવે તો તે જાણી-ખૂઝીને સઘરું નહિ; તેમજ તેવાં અનીતિનાં કાર્ય કરતા કોઈને સલાહ આપુ નહિં.

૩. દાણચોરી એટલે જે વ્યાપાર લાયક વસ્તુ ઉપર મહેસુલ લાગતું હોય તે છુપાવું નહિ; તેમજ ખીજને પણ તેવી ખોટી સલાહ આપું નહિં.

૪. કોઈની નાઠી, પડી કે વિસરી ગયેલી વસ્તુ ખોટી બુદ્ધિથી લઈ નહિં.

૫. કોઈની થાપણ ઓગવું નહિં તેમજ તેવો ખીજે વિશ્વાસ-ઘાત કરે નહિં.

૬ જ્યાં સુધી જને ત્યાં સુધી લેવડદેવડમાં ખરાબર પ્રમાણિતપણું રાખુ.

૭. ગફલતથી કોઈનું કંઈ આવી ગયું હોય તે જાહેર કરી મૂળ ધણીને સોંપી દઉં.

૪ સ્વદારાસંતોષ યા સ્થૂલ મૈથુનવિરમણ વ્રત

(ચતુર્થ અભ્યુવ્રત.)

૧. સ્વસ્ત્રી કે સ્વપતિ સિવાય દેવ, મનુષ્ય કે તિર્થંચ સંબંધી વિષયલોગનો સર્વથા ત્યાગ કરું. દેવ સંબંધી ૨×૩ તિર્થંચ સંબંધી ૧×૩ અને મનુષ્ય સંબંધી ૧×૧. એટલે દેવ અને તિર્થંચ સંબંધી વિષયલોગનો મન, વચન અને કાયાથી તેમજ

નુપ્પ સજધી વિષદભોગનો કાઝ માત્રથી રા ક
 મન, વચનની શુદ્ધિ ગાળવા થતો. પ્રત્યેક જાણ
 કે દિન શીત મળને આવળુ. આ અવસ્થા સમજ
 થતી સાચુ
 કે સ્વચ્છી કે સ્વપતિમા પદ અધિક સત્તા પામે વિન
 : તુષ્ટા તજવા વધારે ખપ કરે સ્વચ્છી કે સ્વચ્છી કરે તન
 ધર્મસાધનમા બનતા ઉચ્ચેગ
 કે હસ્તક્રિયા કે કુન્ડળ વિન્દ્ય વગનથી કલાપ
 સ્વચ્છીનો વિનાશ ન કન
 ૫ શીલની વારો સચવત મે ન કન

૫ પતિવ્રતપ્રમાણ નન
 (પાવન અણનન)

ધન ધાન્ય કાન વારણ સોજ ગુ અન્ય ધાન્ય દામ
 પ્રી અને ગાય બેવ દાયા ધાન્ય પ્રત્યેક અનુપ્રદ-અમ નન
 રના બાદ પરિમહડ જુ જુદા પ્રમાણ બાધુ તમ બની
 કે તે તમજ સમુચ્ચે અમુક વાન પ્રમાણ કરી તથા
 અધિક દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ થતા ત કાઝ તના સ્વરૂપે પરમાય
 જોઈ કરે પરણ પ્રમાણથી અધિક કથેલુ કન્ય દેખી
 નિયત પ્રમાણ નહિ

૬ દિગવિન્દ્ય પ્રત
 (પ્રથમ ગુણનન)

ધાર દિશા ચાર વિદિયા તેમજ બિચ અને નીચે કો

દયે દિશામાં સ્વાર્થવશ વ્યાપારાદિક દારણે જવા-આવવા માટે અમુક મર્યાદા બાંધવી દેવળ પરમાર્થ દાવે ગમે તેટલે દૂર જવા આવવાની રૂઝ રાખી શકાય.

૭ ભોગોપભોગવિરમણ વ્રત

(બીજું ગુણવ્રત.)

એક જ વાર ભોગવ્યા બાદ નિર્માદ્ય થઈ જાય એવાં પુષ્પ, ભોજન પ્રમુખ ભોગમાં લેખાય અને વારંવાર જેનો ઉપયોગ કરી શકાય તે સ્ત્રી, મહેલ પ્રમુખ ઉપભોગમાં લેખાવાથી જે ૧૬ નિયમોની યાદી આગળ આપી છે તે નિયમો દુરક મેશ લક્ષપૂર્વક ધારી સંતોષવૃત્તિમાં વધારો કરવો. તે ઉપરાંત ૧૫ કર્મોદાનના મહાપાપ વ્યાપારનો પણ ત્યાગ કરવો.

૮ અનર્થદંડ વિરમણ વ્રત

(ત્રીજું ગુણવ્રત.)

જેમાં પોતાનો કે પોતાના સ્વજન કુટુંબાદિકનો નિકટ સ્વાર્થ ન હોય તેવી નકામી બાળતમાં નાહક પોતાનાં મન, વચન અને કાયા કે ધનનો ગેરઉપયોગ કરવો તે અનર્થદંડ છે એમ સમજી આતસબાજી, વેશ્યા-નાચ, નાટક ચેટક તેમ જ લોકરંજનાર્થે જ કરવામાં આવતા બીજા અનેક વગરજરૂરનાં ઉડાઉ કાર્યથી નિવર્તી સ્વદ્રવ્યાદિકનો જેમ અને તેમ સદુપયોગ જ કરવો યુક્ત છે. વળી જુગાર પ્રમુખ દુર્વ્યસન, વિકૃત્યાદિક પ્રમાદ અને શસ્ત્રાદિકનો દુરુપયોગ પણ વર્જ્ય જ છે. દૂંકાણુમાં જેથી પરિણામ મલિન થાય તેવા આચારવિચાર તજવા યુક્ત છે.

અંગીકાર કરી પ્રમાદ રહિત તેનું આરાધન કરવું જોઈએ. વિ
શ્વાદિક પ્રમાદવટે તેનું વિગ્રહન કરવું સુદ્ધ નથી જ. જેના
તેમ સર્વથા ણની ન શકે તેજો પણ ' ગાઇડ ' માં જણાવે
સુજળ ઉક્ત ચાર પ્રકાર પૈકી જેનું આરાધન ધર્મ શકે તે
કરી ણનતો લાભ લાંસલ કરવા ચૂકવું નહિ.

૧૨ અતિથિસંવિભાગ વ્રત

(ચતુર્થ શિક્ષાવ્રત)

તિથિ, વાર પ્રમુખની દરકાર રાખ્યા વગર દિનરાત પ્રમ
રહિત આત્મસાધનમાં જ ઉજમાળ સુનિવનો ' અતિથિ ' કર
વાય છે. તેવા મહાત્મા-સાધુજનોને સ્વકુટુંબાદિક નિમિ
કરેલ નિર્દોષ પ્રાસુક આહારપાણી હરહમેશ કે છેવટ પોષ
વ્રતના પારણે શુદ્ધ ભક્તિભાવથી કેવળ કલ્યાણાર્થે ઠંડારાવ
યછી પોતે જમવું. તેવું વ્રત પવિત્ર ધર્મની પ્રાપ્તિ અને પુ
માટે બહુ જરૂરનું છે. જ્યારે તેવા સુપાત્ર સાધુનો જોગ
બની શકે ત્યારે શું કરવું ? તે આશ્રી ' ગાઇડમાં ' કરેલ
સૂચના લક્ષમાં રાખી ઉક્ત વ્રતનું યથાશક્તિ આરાધન કરવ
મળેલી તક સાર્થક કરી લેવી.

આવક ચોગ્ય વ્યવહારુ શિક્ષા

(મરોધક-મદ્યુષ્ણાનુગમી કપૂરવિજયજી)

૧

સુગુરુ આવા ભન, સત્સમાગમ, જિનચેત્ય સમાનધર્મો
 જોની વસ્તિ આજીવિ ના અદ્ધાર ભવાળા સાવનો રાગ-મત
 વચ્ચે પ્રેમ મળને દ્વિતકારી રાજનોનિ, દ્વા-પાણી અને ધાન
 વિરેની અનુકૂળતા અને અજ્ઞા તથા કુશળ અને નિહોમી રેલ-
 કોટલા વાના જ ગામમા કે શહેરમા હોય ન ભમ કે શહેરમા આવકે
 વધુ કેમ કે સુગુરુના વદન અને નમના બહુમાનમાં પાપનો
 નાશ સત્સમાગમથી હોય અને દુષ્ટ દિન નામ જિનચેત્ય
 શેન-પૂજા વિરેથી મિથ્યાત્વના નાશ સાધનિ ના વસ્ત્રદા
 સારમા સારભૂત જેવુ સાધર્મ-વાસ્તવ અને સ્વચ્છતા મા
 રૂપર સ્થિરીકરણ-વૃદ્ધિકરણ વગેરેના લાભ, અદ્ધારભન મા
 અવિમાધો થિ તા અને ભવજમજના જોછાશ રાગ-મધન
 અને સુરાજનીતિથી નિભયતા અને સુખે ધર્મરાધનના
 દ્વા પાણી વિરેના સુખકારી સાધનાથી શરોરે નિરો
 અને નિઠરણ ચોગની સ્વસ્થતા લાભ થાન્ય વધથી
 નાશ વગેરે અનેક લાભો હાય છે

૨

સ્વસ્થપણે, નિર્ભય રથાનમાં, અવિપ્રમ ભૂમિ પર, સ્વચ્છ
 શય્યામાં, પરિમિત નિદ્રા માટે એકલા ચૂકું. પડોડીએ ઊંડું
 શય્યા ત્યાગી પંચપરમેષી નમસ્કાર મંત્રનો જાપ કરવો. પોતાની
 જાતિ, ઉત્પત્તિ, ગુણ સ્વરૂપ, શરીર કુટુંબાદિનો સંગ્રહ
 ત્યાગ કરવા યોગ્ય તથા શ્રદ્ધા કરવા યોગ્ય વસ્તુનો એકાગ્રતા
 ધરાવતો વિચાર કરવો. પૂર્વના પાપનો પશ્ચાત્તાપ અને પ્રતિ-
 કર્મ. ઐશ્વર્ય નિયમો ધારવા. આજના દિવસને યોગ્ય કાર્ય
 અનુક્રમ સુકરર કરવો. ગત દિવસના અપૂર્ણ રહેલા આ-
 કાર્યને આજના કાર્યક્રમમાં મૂકવા. ખીજા લાખો કામ મૂકી
 પણ હંમેશા ચાર ઘડી સ્વાધ્યાય ધ્યાન કરવું (ભણવું-ભણાવું
 વાંચવું-વચાવવું, વિગેરે અવશ્ય કરવું.) માફકસરે કસ-
 હંમેશા કરવી. આજે પૂરા કરવા યોગ્ય કાર્યો આજે જ કરવા
 દ્રઢ સંકલ્પ કરવો. પ્રભાતે ઊઠી મળત્યાગપૂર્વક યથાયો-
 ગેશ્વરિ કરીને જિનમંદિરે જઈ, પ્રભુદર્શન, ચૈત્યવંદન પ્ર-
 આનંદ અને ઉત્સાહ સહિત મૂળ ઉદ્દેશને લક્ષ્યમાં રાખી વિ-
 ખી થઈને કરવાં. પછી ગુરુને યથાવિધિ વંદન કરી યથા-
 બાહ્ય તપનું પ્રત્યાખ્યાન કરવું. અચપણ ભાવે ધર્મોપ-
 સાંભળી, વિચારી (મનન કરી) પોતાની ખામીઓ કમી
 અને લક્ષ્ય રાખવું.

૩

ઘરમાં દશ ઠેકાણે ચંદ્રુવા, સ્વચ્છ હવા અને સૂર્યના પ્ર-
 શનું આવવું, સામાન વિગેરેની સાફસુફ અને સ્વચ્છતા, ર-
 કરનાર અને પાણી ભરનારની યતના સાથે સુઘડતા, સા-
 લક્ષ્ય અને નિર્જીવ સ્વચ્છ ભોજનના પદાર્થો, વિશ્વાસ યો-

અને આદાર, વિદાર અને નિદારમાં નિયમિત રહે
નિરોગી થવાય છે.

૫

અતિ રીઘ, બહુ શ્વાસ ચઢે તેમ ચાલવું નહીં. સાં
ગતિથી, સાડાત્રણ સાથ સુધી ફર દૃષ્ટિ રાખીને
જીવોની ચતના થાય તેમ ચાલવું. વાંકા વળી જઈને, હાથ
કે માથે રાખીને, પરની ચેપા કરતાં, ખાતાંખાતાં, હાથ બ
ડાલાવતાં, પગ ઘસતાં અને બહુ મરોડદાર ચાલમાં
નહીં. જરૂર હોય ત્યાં યોગ્ય સમયે, જરૂરની વસ્તુઓ
રાખીને, જરૂરનું કામ હોય તો જ જવું. પરગૃહે નકામા
આવવું નહીં. મન વિનાના, દ્રેષી, અધર્મી, રાજ્યના કે
શુદ્ધેગારને ત્યાં ઘણે ભાગે જવું નહીં. સંતાતા કે ડરતાં ચાલવું.

૬

વાત કરતાં સામા માણસ સાથે કેવા રૂપમાં વાત કર
ધ્યાનમાં રાખવું. કહેવાના સુદ્ધ, પૂછવાની બાબતો સ્પષ્ટ
સરળતાથી કહેવી. મધુર, હિતકારી, સ્વપરને ઉપયોગી,
શાસ્ત્રસંમત, સરળતાવાળી, સ્પષ્ટ, પરિમિત અને નિર્દોષ
બોલવી. સામાનું કહેવાનું બરાબર સાંભળીને, વિચારીને, પે
બબર હોય તેટલો જ, હિતાહિતને ધ્યાનમાં રાખી જ
આપવો. વચ્ચે જલદીથી વગરવિચારે અશુદ્ધ કે ગર
ભરેલી ભાષામાં બોલવું નહિ, અને મર્મભેદક વચ્ચે ક્યારે
બોલવા નહીં. પળાય તેટલું, પોતાના બાણવામાં હોય તેથી ર
જરૂર પૂરતું અને તે પણ લાભકારક હોય તો જ બોલવું. કાં
છે કે “ ભાવે એટલું ” ખાવું નહિ અને આવડે એટલું બો
નહિ.” બોલેલો બોલ પાછો ગળાતો નથી. બંદુક કે તોપ જે

આર કદી રજાય છે પણ શમ્ભુનો ધા મરજાને પણ રજાયો
 સુરકેવ છે, માટે જેટલું બોના તેટલું નાગી તોગીને પરન ન વુ
 ન લાગે અને સુષુ થાય તેણે બેલો તલો સમય ન દોર ના
 મોન રહેવું એ વચારે સાચું છે એ કન મામગાન એ આખે
 બેઠેને મચકમા વિચારીને-એ પાગવડે નિનય થયા
 પછી લાલ ધાય તેમ હેય ત એક હમવડે ધાક જ
 તોલવું હમ બત્રીય નાના કિવા વચ અને ખીડે
 સુખમા હોવાનું એ જ કારન છે એ જ હમવડે જાત આપુ
 મિત થાન છે એ જ હમવડે જાત આપુ મારુ ધાન છે
 હમમા વરીશરણ છે અને હમમા ઝર છે જગનમા લોહીની
 મદીઓ બાહે તેના મદાન પુદા અને વખન થયા છે તમા
 ઘણે ભાગે હમલરીની કલવાય જ સુખ્ય કાગ્ન છે માટે
 ખાવામા અને બોલવામા હમને તાગે થવું નહીં પણ
 આપણે તને જ તાગે કરી વેણ તાગે થવું નહીં પણ
 અમૃતના ઝરણ એ ઝર છે મનુપુરેના સુખમાધા
 હવેના સુખમાધા હગાહગ ઝર જેવા વચનોનો પ્રવાહ નાગે
 વચનવડે નાનિ કુગ અને ધમના રીક્ષા થાન છે
 ખી હૃદયની તીજોરાના જરૂ મધુ હાન તરુ જ નાકગી
 પલની વાણીમા મધુરતા અને કાળના વાણીમા કઠોરતા,
 ય જે હોર તે જ નાકજે છે માટે નાવડે આવકધમને
 આપનારા વચનો એ તર હીનતા બરેવા દીવુપર
 રનારા અને નિમાર વચના કલ પલ બોવવા નહીં
 ચારણો જેવા, પ્રધામગમરવા અને અસમય વચનેનો
 મ કંઈપિ કરવા નહીં અને યા સુવી નિરવલ બારા
 દરી વાચાળપણાથી વારવાર ટોકવાપણાથી અને સમ
 પ્રસિંગ બાધા બોલવા કરવા મોન રહેવું ૧૫૨

ઉચિત કે. જોડનાં પહેલાં દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ અને લાભાલાભને ખાસ વિચાર કરવો; કારણ કે જોડવાથી ઘણાં જાગૃત્યું છે. કોઈની સાથે વિવાદમાં ઉતરવું નહીં, તેમ જાતે અન્ય ધર્મીઓની સાથે ચર્ચાનો ઉદ્દેશ્ય કરવી નહીં. ધર્મોત્તતિના કારણે પ્રતિપક્ષી સરળ અને જિજ્ઞાસુ હોય તે શાન્તિથી, સુદ્ધિથી અને પ્રમાણપુરઃસર પોતાના જ્ઞાન પ્રમાણમાં ધર્મચર્ચા કરવી. સામા પક્ષને તોડવા ખાતર જોડે યુક્તિઓ કરવી નહીં. સામા પક્ષની જેટલી જાણતો અભાધિ હોય તેને ખુશીથી ગ્રહણ કરવી. ધર્મનીતિને નામે કે સમાજ સુધારણાને નામે વાગ્યુદ્ધોના અખાડામાં ઉતરવું નહીં. વચનનું ટેક દ્રઢ રાખવી. શબ્દમાં કદાચ વિરુદ્ધતા આવતી હોય પણ આશયમાં વિરુદ્ધતા ન હોય તો કદાચહ કરવો નહીં. શબ્દલેદમ આશયલેદમ માનવા જેવી એકાએક ભૂલ કરવી નહીં. રાજકથ સ્ત્રીકથા, આહારકથા અને દેશકથા—એ ચાર વિકથા શ્રાવ વર્જવી. જોટી સાક્ષી પૂરવી નહીં મહોટાથી કે બળવાનથી દોષ પામી જોટી જાળતમાં હાથે હા કે નાથે ના ભણવી નહીં રાજ્યવિરુદ્ધ, સમુદાયવિરુદ્ધ, નીતિવિરુદ્ધ, ધર્મવિરુદ્ધ અને વ્યવહારવિરુદ્ધ કાંઈ પણ જોડવું કે કરવું નહીં.

૭

અદ્યપારંભવાળી અને ન્યાયધર્મને અનુસરતી આજીવિકા વૃત્તિ કરવી. લોભ અને પરિગ્રહની બહુ વિચાર કરીને હ બાંધવી. કમાણીના અમુક હીક્સો ઉત્તમ કામ માટે નિર્માણ કરે નિર્મિત માર્ગે તેનો વ્યય કરવો. નિશ્ચિન્તપણે ધર્મસાધન, તીર્થ ટન વિગેરે થઈ શકે તેને માટે પોતાની શક્તિનો યોગ્ય ઉપયોગ કરવો અને બહુ ઉધરાણી કરવી ન પડે તેવી રીતે વ્યાપાર કરવો. લેવડદેવડમાં ગમે તેવા સંબંધી સાથે પણ પહેલેથી જ પ્રમાણિ

૧૫૦૦ ચોખવા કરવી પાછગથી સળધ તુ નેમ કરવાને,
 ૧૫૦૦ ન આવે એવી રીતે લેવડદેવડ કરવા
 ૧૫૦૦ ગ્રામધારી, ખની નિદય મદામારાવો, શુદ્ધજનિ ઝનની
 ૧૫૦૦ બલિયારો જુગારી, દુનિતની ભજાનતવાગા શા વતા
 ૧૫૦૦ શાયક, મિત્ર કુટુંબી ગામધણી રાજાના દલકા ન કર રાધન
 ૧૫૦૦ શાલિના શુદ્ધમાર, ભદેન બનેના વિગેર માથ પનના સુધી
 ૧૫૦૦ વ્યાપારને ખાતર લેવડદેવડ રાખવા નદા, તમ દગા ઉધાકે
 ૧૫૦૦ માપવાનો નજ પટે તો આપવી વખને જ પાછા નહી આન
 ૧૫૦૦ રેમ ધારીને જ આપવું પણ તમના માથ આ યા પછી
 ૧૫૦૦ મગરમા દત્ત પુ નહીં મગરમાને ખાતર માનવાગા ચિતવવી
 ૧૫૦૦ (આપણા યાદ લબને ખાતર બીજાન ધણ કરાડું પુક
 ૧૫૦૦ ૧ ધણ દોય તો આપણો લબ જતા કરવા મગલી લાભ
 ૧૫૦૦ લેવો મામ ધન-વૈભવમા સતાવી ગરુણુ ધનની લાભ
 ૧૫૦૦ વખતે લઈમાની ચપગા જાગર યાદ ગાખવી તન
 ૧૫૦૦ સુખને માટે ધનવશવ છ, પણ ધનવશવને માટે તન મન
 ૧૫૦૦ જો સૂતરું વારવાર મનન કરવું એવ ધનવશવના લોગ
 ૧૫૦૦ નાપાને પણ આરમાણુ (પોતાપણા) ધનપૂવક ૧૧૭ કરુ
 ૧૫૦૦ વ્યવહાર પ્રમાણિકતા રેક આજરુ દિમાજ વજિર-
 ૧૫૦૦ બિલ્લ રીતિ, વ્યાપારનો માલ તોવ, આપ નાદા વિગેર
 ૧૫૦૦ ભત્તા પહેલેથી છ લે સુધી સારા ન ખજાનરો રાખવી
 ૧૫૦૦ ૧૨ મુનિમાને અર્થથોઅ પગાર આપી તમની પાતથી પ્રમથા
 ૧૫૦૦ લેવું વિશ્વાસ રાખવા લાયકને જ નાકર રાખવા અને
 ૧૫૦૦ નોકર મુનિમા પર પછી અવિ વાલ રાખવા નહીં અવિ
 ૧૫૦૦ ૧ જેવું જલ્દાયા પછા એક દિવસ પણ રાખવા નહીં
 ૧૫૦૦ રેક ભાવ નિર્મિત નદા અને વિશ્વાસપાત્ર રીતિ રાખા
 ૧૫૦૦ ૧ કરવો સદો જુગાર સરત ક-ચાવિકથ અને જાડવા

પણાનો ધધો કદી પણ કરવો નહીં. જિંદગીનું વેચાણ કરવું નહીં
 વ્યાં સુધી જાને ત્યાં સુધી ગમે તેટલા લાભને ખાતર પ
 નોકરી કરવી નહીં, નિરુપાગે કરવી પડે તો મૂર્ખ, બેઠક
 ફૂલની, શઠ, અપ્રમાદિષ્ટ, કાંધી અને મિથ્યાભિમાની શેઠ
 નોકરી તો કદી પણ કરવી નહીં અને જોવાની આગેવાની નીચે પ
 નોકરી કરવી નહીં, જેમ જાને તેમ થોડો પણ સ્વતંત્ર ધધો કરવું

શેઠાઈ, અમલદારી અને મોટાઈ મળે તો ખુશામત
 ' ખાં ' ન જાનવું. ' જોડો દમામ અને દોર ન વા
 રવો. ' મિથ્યાભિમાનમાં અંધ ન જાનવું. પરના ભક્ત
 માટે યથાશક્તિ ત્રિકરણ યોગે સહાયક થવું. પોતા
 જાં મિલકત વ્યાપારમાં રોકવી નહીં, પણ જોઈ
 જોઈ ત્રીજે ભાગ તો પોતાના ઘરમાં સીલીકે અવશ્ય રાખવું
 માલ ગીરો મૂકી વ્યાજ ચઢાવવા કરતાં માલને વેચીને ના
 કરવાં એ વધારે સારું છે. કોઈની થાપણ રાખવી નહીં અ
 તમારી થાપણ કોઈને ત્યાં મૂકવી નહીં. જરૂર પડે તો પ્રમાણ
 ગૃહસ્થને ત્યાં લાચક સાક્ષીઓ રાખી, સામાની સહી લઈ કા
 દાને યોગ્ય ચોક્કસ ચોખવટ કરીને જ ખીજાને ત્યાં થાપણ મૂકવું

અલક્ષ્ય, એર, લોહ, દાંત, ચામડું, શસ્ત્ર, કેશ અને ચો
 (સ્નિગ્ધ) વસ્તુઓનો વ્યાપાર જાને ત્યાં સુધી કરવો નહીં.
 ચાલે ત્યારે છેવટે ગમે તે વસ્તુનો વ્યાપાર કે કોઈની સેવા જાનવું
 પેટ ભરવું, પણ વાચવું નહીં. ઉડાઉપણામાં, અતિ સુખશીલપણા
 કે લોકની કીર્તિમાં નિરર્થક નાણાનો વ્યય કરવો નહિ. સન્મા
 કુટુંબીકે આશ્રયી જનોના પોષણાર્થે શક્તિના પ્રમાણમાં ઉદારતા
 ખર્ચ કરવો. આવકથી ખર્ચ જોઈ રાખવો. વેષ અને દેખ
 પોતાની શક્તિ તથા આજરૂને યોગ્ય રાખવો. ઉદ્ભટ વે
 રાખવો નહીં; તેમજ કંબુસાઈથી ચીંથરેલા રહેવું નહીં

સાવજનો સાથે ધર્મચર્યા કરવી. આરં વાંચેલું સાંભળેલું
પુનઃ પુનઃ વિચારવું. પોતાની ખામીઓ કમી થાય
તેમ કરવું. નિદ્રા, પ્રમાદ કે આગ્રસ માટે નહીં પણ નિવૃત્તિ
માટે જરૂર પૂતી હોવી; ચાર શરણ, સર્વ હોવો સાં
ખ્યમાં વિગેરે વિધિ કરીને પછી શયન કરવું

૯

બ્રહ્મચર્ય—શીલ અને આચારમાં ત્રિકરણ યોગે મર્યાદા
જાળવવી શૃંગારની વાર્તા, વાંચન અને પરિચય કમી કરવો
પરતીસંગનો અને સૃષ્ટિવિકૃદ્ધ વર્તનનો સદાને માટે ત્યાગ
કરવો સ્વસ્ત્રી પરત્વે પણ ઉદીરણા કરીને નહીં પરંતુ સ્વાભાવિક
ઉદય વખતે વિષયવિપાકને વિચારીને ન છૂટકે જયણા રાખવી
મનપરિચારણા, વચનપરિચારણા, સ્પર્શપરિચારણા અને
રૂપપરિચારણા પણ જ્ઞાની પુરુષોએ વિષયમાં ગણાવેલ છે
માટે જેમ અને તેમ તે ચારથી દૂર રહેવાય તેમ કરવું. જે
પાંચમા કાયપરિચારણાના વિષયની લીધે રહેશે નહીં. જે
અને તેમ તે વિષય અને વિષયીનો પ્રસંગ કમી કરવો. શરીરને
મુખ્ય રાજ વીર્ય અને પ્રધાન રૂધિર છે. યોગ્ય રીતથી
અંનેના સંચય અને રક્ષણ માટે બહુ કાળજી રાખવી. શક્તિને
અને શૌર્યનો ખરો આધાર તેના પર રહેલો છે. શરીરનું સૌંદર્ય
અતાપ અને તેજ વીર્યના રક્ષણથી બરાબર ટકી રહે છે અપકર
ઉત્તરે વિવાહિત ન થવું. પોતાથી મોટી સ્ત્રી સાથે વિવાહ
કરવો. પોતાના બળાબળનો પુખ્ત વિચાર કરવો. શ્વાનવૃત્તિ
રાખવી નહીં મરદાઇનું લક્ષણ વીર્યનો ક્ષય કરવામાં નહીં પણ
તેનું રક્ષણ કરવામાં છે સર્વ ધર્મમાં બ્રહ્મચર્યને પ્રધાન માન-
વામાં આગ્યું છે. મહાન્ પુરુષોની અલૌકિક શક્તિનો વિકાસ

રાજ્ય પ્રજાસભ્યના બરાબર પાલનથી થયો છે હમિયા શ્રેયો
 રાજ્ય સભા સભ્યો વિકાર ઉત્પન્ન કરનારા પદાયે સોગોપ
 રાજ્યમાં જેમ જોછા લેવાય તેમ કરવું વિચારના ઉદ્યમ વખતે
 રાજ્યપરોના શરીરમાં ભરેલી અશુચિનો બરાબર ખાસ
 હાથે લેવા જણાવ્યો છે અને તેની સલાહ અપવી
 હોવા જેવી જણીર જૂલ ન થાય તેની સલાહ અપવી
 સારપરિશ્રમણની વૃદ્ધિના દેવું ૫ મુખ્યત્વે વિચારન જ
 દાનીઓએ માન્યો છે કાચનો વૃદ્ધિ જ તા અને મહત્ત્વ પછી
 રાજ્યના નાશથી થાય છે આરોગ્યને માટે પણ વીયનું ખર્ચ
 રાજ્ય કરવું જરૂર છે મુખર્જી રૂપે જાતિ ધાતુના મ અને
 સ્વચ્છ માટે બહુ ઠાળદ રખાય છે પણ શરીરની સાન ધાતુના ના
 રાજ્ય અને સ્વચ્છ માટે બેઢરકાર રહેવાય છે એ આપ ન અસા
 રણ ખામી છે એ ખામાને ક્ષર કરવી રીસવત શ્રીપુરુષાના
 રોને વારવાર વાચવા, વિચારવા ન આપણા મન પર ઠાળ
 વવો અલ્પ આદાર અને મર્યાદિત વિદ્યારથી વિકારને રોકી
 ય છે માટે જેમ અને તેમ પ્રજાસભ્યના રક્ષણ માટે
 આવશ્યેત જોડેલું

મસ્તુ સવ્વજગત, પરહિતનિગતા મરતુ મૃતગણા ॥
 પ્રપાતુ નાગ, મવત્ર મુગ્રીમરતુ તાકા ॥ ૧ ॥
 રવિતા મૃત્રી, પાદુ મવિનાશિની તથા વરુણા ॥
 રુતુદિમુદિતા, પરગપાપણમુપણા ॥ ૨ ॥

વિશ્વત્રયમા અખંડ શાંતિ પ્રસન્ન ! સમસ્ત પ્રાણી-
 સંસ્થિત બને ! દોષમાત્ર નિર્મૂળ થાઓ ! અને સર્વ
 સુખી થાઓ !

૨. અન્ય છવોનું દિન-ગય-કલ્યાણ થાય એવી અંતરમાં
લાગણી રાખવી તે મેંચી, અન્ય છવોના દુઃખનો અંત આવે
એવી ઊંડી લાગણીથી ચથાશક્તિ ચતન કરવો તે કરેણા, અન્ય
છવોની સુખ-સમૃદ્ધિ અથવા શુભ-ગૌરવ દેખી દિલમાં
પ્રસુદ્ધિ (ગણ રાણ) થવું તે સુદિતા અને અન્ય છવોના
(આત્યંત દઠોરતા, નિર્દયતા, ઇર્ષ્યા, નિદા પ્રમુખ) અનિવાર્ય
દોષો તરફ ઉપેક્ષા કરી તેમના ઉપર રાગદ્વેષ નહિ લાવતા,
તેમને કર્મવશવર્તી બાણી સમભાવે રહેવું તે ઉપેક્ષા ભાવના છે.

सर्वेऽपि सन्तु सुखिनः, सर्वे सन्तु निरामयाः ।

सर्वे भद्राणि पश्यन्तु, मा कश्चित् पापमाचरेत् ॥

સર્વ કોઈ સુખી થાઓ ! સર્વકોઈ રોગ-આ
રહિત થાઓ ! સર્વ કોઈ કલ્યાણ પામો અને પા
અરણ્ય મ કરો !

શ્રાવક ગુણ વર્ણન

આ જ્ઞાતિ જન ત સસારસમુદ્રમાં જમણ કરનાર હોવાને પ્રથમ મનુષ્ય જન્મ, આર્થ દેશ, ઉત્તમ કુળ, જાતિ સ્વરૂપિ જાતુ પચેદિવાદિ સામગ્રી સમુદય મળવું ફલિત છે તેમ જ જનર્થનો કરનાર સદ્મર્મ પામવો જાતિ ફલિત છે જેમ પુરુષદીન પુરુષને ચિતામણિ રત્ન પ્રાપ્ત થવું મુશ્કેલ છે તેમ જીવંતીય શુદ્ધ કરી રહિત હોવાને ચર્ચાપ્રરૂપિન સદ્મર્મ મળવો ફલિત છે તેથી ભવ્ય હોવાને યોગ્યતામાં ધર્મ થવાની યોગ્યતા ઉત્પન્ન કરવાની જરૂર છે જો પ્રથમ યોગ્યતા ઉત્પન્ન થાય તો ધર્મની પ્રાપ્તિ પણ થઈ શકતી નથી જેમ અયોગ્ય જીમિમાં બીજ વાવવાથી નિષ્ફળતા થાય છે, તેમજ પાથે મજબૂત કર્યા વિના કોઈ પુરુષ મહેલ બનાવવા માગે તો તે મહેલ બરાબર સ્થિત રહી શકતા નથી તેમ યોગ્યતા વિના શ્રાવક કે મુનિધર્મની પ્રાપ્તિ થતી નથી.

જેમ ચિતામણિ રત્ન જામ્બહીન હોવાને મળવું મુશ્કેલ છે તેમ અમુદ્રતાદિક ઉત્તમ ગુણ રહિત જનોને પણ ધર્મરત્ન મળવું મુશ્કેલ જ છે.

અમુદ્રતાદિક જીવંતીય શુદ્ધિવટે યુક્ત હોવાને જિનમતમાં ધર્મરત્નને યોગ્ય કહેવો છે માટે તે શુદ્ધિને ઉપાજીવા ધર્મો ભલામી જનોએ જરૂર ચાલ કરવો પડે છે ઉક્ત વાતનું સમર્થન કરતાં હવા ક્રીમદ્ વચોવિવદલ મહારાજ આ પ્રમાણે કહે છે -

“એકવીશ ગુણ પરિણામે, જાપ ચિત્ત નિત્યમે
ધર્મરત્નની યોગ્યતા, તાત્ કહે તું દેવ. ” ૧.

ઉક્ત એકવીશ ગુણો આ પ્રમાણે—

ક્ષુદ્ર નહિ વલી રૂપનિધિ, સૌમ્ય જનપ્રિય ઘન;
ક્રૂર નહિ મોરુ વઝી, અગ્નિ સુદક્ષિણ,
લજ્જાલુઓ દયાલુઓ, સોમદિદિ મજ્જથ્થ;
ગુણરાગી સતકથ્ય સુ—પરુક્ષ દીર્ઘદર્શી અથ્ય.
વિશેષજ્ઞ વૃદ્ધાનુગત, વિનયવંત કૃત્તજાણ;
પરહિતકારી લઘ્વલક્ષ, ણમ એકવીશ પ્રમાણ.

ગુણ ગુણીનો કથંચિત્ અભેદ સંબંધ હોવાથી જ
ગુણને બદલે ગુણીનું નિરૂપણ કર્યું છે અર્થાત્ ધર્મરત્નને
એવા ગુણી થવું જ જોઈએ કેવા ગુણી થવું જોઈએ ? તેનું
સુજબ પ્રથમ સંક્ષિપ્ત વર્ણન કરીને પછી કંઈક તે સં
વિશેષ વર્ણન કરવાને બનતો પ્રયત્ન કરશું.

૧. ક્ષુદ્ર નહિ—અક્ષુદ્ર, ગંભીર આશયવાળો, સૂક્ષ્મ
વસ્તુતત્ત્વનો વિચાર કરવાની શક્તિ ધરાવનાર સમર્થ જીવ
ધર્મરત્નને પામી શકે.

૨. રૂપનિધિ—પ્રશસ્ત રૂપવાળો, પાંચે ઇન્દ્રિયો જોને
રીતે પ્રાપ્ત થયેલ હોય એવો અર્થાત્ શરીર સંબંધી સ
આકૃતિને ધારણ કરનાર આત્મા.

૩. સૌમ્ય—સ્વભાવે જ પાપ-દોષ રહિત, શીતળ સ્વભ
વાળો આત્મા.

- ૪ જનમિય—સદા સદાચારને સેવનાર લોકમિત્ર આત્મા
- ૫ કુર નહિ—કુરતા થા નિહુરતાવડે જેનું મન મલિન
 થયું નથી એવો અકિલ્લ થાને પ્રસન્ન ચિત્તયુક્ત શાત આત્મા
- ૬ ભીરુ—જા લોક સખ ધી તથા પરલોક સખ ધી અપાય
 થી રસવાચનો અર્થોત્ત અપવાદભીરુ તેમજ પાપભીરુ હોવાથી
 બધી રીતે સજાળીને આપનાર ઉભા લોકવિરુદ્ધ કવનો અરક્ત
 પરિહાર કરનાર.
- ૭ અશક—છગપ્રપચવડે પરને પાસમા નાખવાથી
 રહેનાર
- ૮ સુદક્ષિણ—શુભ દક્ષિણાવત, ઉચિત પ્રાર્થનાનો
 મ નહિ કરવાવાળો સમયોચિતવર્તી, સામાનુ દિલ મગ્ન
 નાર.
- ૯ સત્તમસ્તુઓ—સન્નિધીલ અર્ચાર્થ વર્ણ સત્કાર્યમા
 ૭ બેઠાક શકે એવો મર્ણદશીલ પુરુષ
- ૧૦ દયાળુઓ—સર્વ કૈા પ્રાણીવર્ગ ઉપર અનુકંપા
 રાખનાર
- ૧૧ સૌમદિક્ષિ મજ્જુદ્ય—રાત્ર-દેવ રહિત સૌમદિક્ષિ
 વાળો અને નિષ્પક્ષપાતવલ્લે વસ્તુતત્ત્વને યથાર્થ રીતે જોગખી
 મધ્યસ્થતાથી દોષને દૂર કરનાર
૧૨. શુભરાગી—સદ્ગુણોના જ પક્ષ કરનાર શુભનો જ
 લેનાર.
- ૧૩ સત્કુદ્ય—એકાત દ્વિતીયી એવી ધમકયા જેને
 ૫૭ એવો

૧૪. સુપચ્છા—સુગીત અને આનુકૂળ છે કુંકુમ જે
એવો સારા પદ્મવાળો.

૧૫. દીર્ઘદર્શી—પ્રથમથી સારી રીતે વિચાર કરીને પદ
વાગે જેમાં લાભ સમાયો હોય એવા શુભ કાર્યનો જ દરવાવાળો.

૧૬. વિશેષજ્ઞ—પદપાતરહિતપણે શુભ દોષ, હિત અહિત
કાર્ય અકાર્ય, ઉચિત અનુચિત, લઘ્ય અલઘ્ય, પેય અપેય
ગમ્ય અગમ્ય વિગેરે વિશેષ વાતનો જાણુ.

૧૭. વૃદ્ધાનુગત—પરિપક્વ બુદ્ધિવાળા અનુભવી પુરુષો
અનુસરીને ચાલનાર, જેમ આગ્યું તેમ ઉચ્છ્રંખલપણે ધૃત્ય
સુજળ કામ કરનાર નહીં.

૧૮. વિનયવંત—શુભાધિકતું ઉચિત ગૌરવ સાચવન
સુવિનીત.

૧૯. કૃતજ્ઞાણુ—ખીજાઓ કરેલા શુભને કદાપિ નહિં વીસ
જનાર કૃતજ્ઞ

૨૦. પરહિતકારી—સ્વતઃ સ્વાર્થ વિના પરોપકાર કરવા
તત્પર, હાક્ષિણ્યતાવંત તો જ્યારે તેને કોઈ પ્રેરણા અથવા પ્રાર્થ
કરે ત્યારે પરોપકાર કરે અને આ તો પોતાના આત્માની
પ્રેરણાથી સ્વકર્તવ્ય સમજીને જ કોઈની કંઈ પણ અપેક્ષા રાખ
વિના જ પરોપકાર કર્યો કરે એવા ઉત્તમ સ્વભાવને સ્વાભાવિ
રીતે ધારણ કરનાર લગ્ય.

૨૧. લઘ્યલક્ષ—કોઈ પણ કાર્યને સુખે સાધી શકે એ
કાર્યલક્ષ. દરેક હકીકતના રહસ્યને સમજનાર.

હવે ઉપર કહેલા ૨૧ શુભાનુ કંઈક સહેલુક વિશેષ ધ્યા
કરવાનો ઉદ્ધેશ કરવામાં આવે છે.

કેમ શુદ્ધ કરાયેલા વસ્ત્ર ઉપર જ ગોળાએ એવા ૧૩ ભાગ
 મર નહીં થકે છે, પરંતુ અશુદ્ધ એવા મલિન વસ્ત્ર ઉપર
 થકી થકનો નથી, તેમજ ઉપર કહેલા શુભોપદે વિશુદ્ધ
 પ્રયેલા આત્માને જ ધર્મનો ૧૩ ને છે વળી જેમ ખડ
 મચ્છી અને પાણીસ કર્યા વિનાની લીંત ઉપર આબેદુગ
 ચેત્ર છાતુ નથી પરંતુ ઘઠારોમઠારોને સાફ કાઢી સરખી
 નિ ઉપર ચિત્ર લેઈએ એવું આબેદુગ જિડી નીકળે છે તેમ
 ૧૨ રૂબા શુભોના મર ૧૨ વિનાના અસરકારક હંચ ઉપર
 ધર્મનું ચિત્ર ગરાબર પડી શકતું નથી પણ ઉપર શુભોથી
 નાકેશરિત દ્વંદ્વ ઉપર સત્ય ધર્મનું ચિત્ર ગરાબર ખીલી જઈ છે
 જોમ શુભોની પ્રાપ્તકારા ગબ્બ આ મા સત્ય ધર્મનો ઉત્તમ
 તમ લાભ પામી શકે છે એથી ઉપર કહેલા સદ્ગુણોના ખાત્ર
 ઈશ્વાર પ્રવાની અત્યાવરનકાર સ્વત્ત્વ સિદ્ધ થાય છે અને
 પ્રેથી જ તે શુદ્ધ સભધી બની શકે તેટલી સમજ લેવી પણ
 મરેલી છે એમા જ દવતું ખરું દિગ સમાયેલું છે

૧ હુદ્દ સ્વભાવવાળો મનુષ્ય અગભીગ અને ઉગાછળો હોવાથી
 મને સાધી શકનો નથી તે નથી તો કરી શકનો સ્વદિગ
 નથી કરી શકનો પરદિગ સ્વપરદિગ સાધવાની તેનામા
 યોગ્યતા જ હોવી નથી તેથી સ્વપરદિગ સાધવા ને અહુદ્દ
 ભવાથી એવો મભીર અને કરેલ પ્રકૃતિવાળો મનુષ્ય જ યોગ્ય
 ને સમર્થ હોઈ શકે

૨ હીન અગોપાગવાળો નબળા સધવળુવાળો, તથા છદ્મિ
 મા ખોડખાપણુવાળો સ્વપરદિગ સાધવાને અસમર્થ હોવાથી
 ને અયોગ્ય કહ્યો છે, કેમકે મમ સાધવામા તેની ખાસ અપેક્ષા
 છે તે વિના ધર્મસાધનમા ઘણી જ અઠથણુ આવે છે

તેથી સંખર્ષ અંગેપાંગવાળો, પાંચ પૂરેપૂરી ઇંદ્રિય પામે
અને ઉત્તમ સંયમવાળો, સુંદર પ્રકૃતિવંત પ્રાણી ધર્મને યોગ્ય
કર્તા છે એવી શ્રુતિ સામગ્રીવાળો છવ શામનની શોભા વધા
શકે છે અને સર્વજ્ઞ ભગવાને જાણેલા ધર્મને સમ્યગ્
પાળી શકે છે.

૩. પ્રકૃતિથી જ શાંત સ્વભાવવાળો છવ પ્રાયઃ પાપકર્મ
પ્રવૃત્તિ કરતો નથી અને ગુણે સમાગમ કરી શકાય તે
ઠંડા સ્વભાવને લીધે અન્ય આકળા છવોને પણ સમાજ
કારણ થઈ શકે છે અર્થાત્ આકરી પ્રકૃતિવાળા પણ
સ્વભાવવાળા સજ્જનોના સમાગમથી ઠંડી પ્રકૃતિના થઈ
છે; તેથી ઠંડી પ્રકૃતિવાળા પ્રાણી સુણે સ્વપરહિત સાધી શકે છે, પણ
આકરી પ્રકૃતિવાળા તેમ કરવાને અસમર્થ હોવાથી ધર્મ
વાને અયોગ્ય કહ્યા છે.

૪ દાન, વિનય અને નિર્મળ આસારને સેવનાર જ
સર્વજનોને પ્રિય થઈ શકે છે અને તે આ લોકવિરુદ્ધ
પરલોકવિરુદ્ધ કાર્યને સ્વાભાવિક રીતે જ તજનાર
સમ્યગ્દષ્ટિ છવોને પણ મોક્ષમાર્ગમાં બહુમાન ઉપજા
થઈ પડે છે. સદાચારસેવી લોકપ્રિય પુરુષ પોતાની
રહેણીકરણીથી અન્ય જનોને પણ અનુકરણીય થઈ પા
તેવી રીતે ઇચ્છા મુજબ વર્તી અતડો રહેનાર માણસ કંઈ
વિશેષ સ્વપરહિત સાધી શકતો નથી.

૫ કૂર માણસ કિલ્લે પરિણામથી પોતાનું જ હિત સ
અશક્ત હોય તો તે પરનું હિત શી રીતે સાધી શકે ? તેથી
ધર્મરતને અયોગ્ય સમજવો. સમપરિણામને ધારણ કરનાર
અનુક્રમવાન અકૂર આત્મા જ મોક્ષમાર્ગ સાધવાને અર્થ
હોઈ શકે છે.

૧૦. રૂઢાં એ ધર્મનું મૂળ છે અને દુષ્ટાને અનુસરીને જ સદનુષ્ઠાન પ્રવર્તે છે જોમ જિન-આગમમાં સિદ્ધાંતરૂપે છે, તેથી જ સર્વજ્ઞવાણિત સત્ય ધર્મનું યથાર્થ આશય વાને દયાળુ ધોવાની ખાસ જરૂર છે; અર્થાત્ દયાળુ જ રત્નને યોગ્ય છે. દયાહીન દોષ રીતે ધર્મને યોગ્ય નથી, તેવા નિર્દય પરિણામવાળાનું સર્વ અનુષ્ઠાન નિષ્ફળ થાય.

૧૧. મધ્યસ્થ જોડે પક્ષપાત રહિત એવો સૌમ્યહૃદિ રાગ-દ્વેષ દૂર તણને શાંત ચિત્તથી ધર્મવિચારને યથા સાધણે છે અને શુભનો સ્વીકાર તથા દોષનો ત્યાગ કરે છે તે ધર્મને લાયક છે; પરંતુ પક્ષપાતયુક્ત બુદ્ધિવાળો મ અંધશ્રદ્ધાથી વસ્તુતત્ત્વનો યથાસ્થિત વિચાર જ કરી શકતો નથી તેથી શુભનો આદર અને દોષનો ત્યાગ તો શી રીતે જ કરી શકે તેથી પક્ષપાત બુદ્ધિથી એકાંત ખેંચતાણુ કરી બેસનાર રત્નને યોગ્ય નથી.

૧૨. શુભરાગી માણસ શુભવંતનું બહુમાન કરે છે, બીની ઉપેક્ષા કરે છે, સદ્શુભનો સંગ્રહ કરે છે અને સ શુભને સારી રીતે સાચવી રાખે છે. પ્રાપ્ત થયેલા શુભને કે કરતો નથી તેથી તે ધર્મને યોગ્ય છે. નિશુંણ માણસ તો શુભવંતને પણ પોતાની જેવા લેખે છે તેથી તે નથી તો તેમની ઉપર રાગ કે નથી કરતો શુભ ઉપર રાગ; બલદો શુભદ્વેષીદોષ સદ્શુભનો પણ અનાદર કરે છે અને આત્મર મલિન કરી નાંખે છે માટે તે ધર્મરત્નને માટે અયોગ્ય છે.

૧૩. વિકથા કરવાના અભ્યાસવડે કલુષિત મનવાળો મા વિવેકરત્નને ખોધ નાખે છે અને ધર્મમાં તો વિવેકની ખાસ છે તેથી ધર્માર્થી માણસે સત્યગ્રિય થવાનો અને સત્ય-

સર્વને જ દેવોનો અથવા સામાન્યનો અભાવ રાખવો
 જે આત્મ સ્વમિત્વ અને સ્વભાવક જીવથી સ્વપરત્વ દિવ
 શય છે તેથી તેવા જનુવાગા જ ધર્મરત્નને યોગ્ય છે
 જ કરનારથી ઉત્તરને હાનિ પડેલો છે તેથી તે અધોગત છે
 ૧૪ જેનો પરિવાર અત્યંત વર્તનારો, ધર્મશીલ અને
 ચારે સેવાયોગ્ય હોય એવો હાવાગળિયો માણસ નિર્વિ-
 રોધે ધર્મસાધન કરી શકે છે પૂર્વોચ્ચ સ્વભાવવાગા કુટુંબથી
 સાધનમાં કંઈ પણ અવરોધ આવવાનો સભવ રહેતો નથી
 ૧૫ જેણે સાનુકૂળ કુટુંબ તો ધર્મસાધનમાં ભેદભેદ તંત્રી
 નથી રહે શકે છે; તેથી ધર્મશીલ અને સદાચારવાગા અત્યંત
 પરિવારોગ્રાહી એવો ધર્મને હીવાવવાને યોગ્ય ગણાય છે તેવો
 કુટુંબ આચારવિચારવાગા પરિવારવાળો યોગ્ય ગણાતો નથી,
 કે તેવા પરિવારથી તો ધર્મમાર્ગમાં વખતોવખત વિમ્મ જિમ્મ
 છે માટે શુદ્ધ અને સમર્થ પશ્ચાત્તી પણ ખાસ જરૂર છે
 ૧૬ હીરોદયો માણસ પૂર્વપરનો અથવા લાભાલાભનો વિચાર
 નથી જેટલું પરિણામ સાક જ આવવાનો સભવ હોય, જેમાં લાભ
 નથી અને કલેશ અટક હોય અને જે ઘણા માણસોને પ્રય-
 ત્નિય હોય તેવા કામનો જ આરભ કરે છે તેવા હીરોદયો
 ના ધર્મરત્નને યોગ્ય છે, કેમકે તે વિચારશીલ અને વિવેકવત
 વાકું, ન બની શકે એવું, અસાધ્ય કાર્ય સદસા આર-
 ધ જ નથી જે કાલે સુજે સાધી શકાય એવું માલમ પડે
 ૧૭ તે વિવેકથી આદર કરે છે સદસાકારી બહુધા અપ્રાપ્ય
 કરવા મંદી અથ છે અને તેમાં નિષ્ફળ નીવડવાથી તે
 સાધનો ભાગી લાય છે તેથી તે ધર્મરત્નને લાયક કરતો નથી

૧૬ વિશેષણ પુરુષ વરત્તજ્ઞાના ગુણદોષને પદ્મપાત રહિ
પિયગની ગરે છે, તેથી પ્રાપ્ત તેવા માણસ જ ઉત્તમ ધર્મના
પારી કર્યા છે. જે અજ્ઞાનતાને દિતાદિત, કૃત્યાકૃત્ય, ધર્મ
બદલાવદય, પેવાપેય કે ગુણદોષ સંગ્રાંધી બિલકુલ અજ્ઞા
ને ધર્મને અયોગ્ય જ છે; કેમકે જે પોતાનું દિત શું છે
પણ સમજતા નથી તે શી રીતે સ્વદિત સાધી શકશે ?
સ્વદિત સાધવાને પણ અસમર્થ હોવાથી પરદિતનું તો
જ શું ? તેથી પશુના જેવા અજ્ઞાન અને અવિવેકી
ધર્મને માટે અયોગ્ય છે.

૧૭. પરિપક્વ શુદ્ધિવાળા અર્થાત સદ્વિવેકાદિક ગુણ
જોવા વૃદ્ધ પુરુષો પાપાચારમાં પ્રવૃત્તિ કરતા જ નથી.
હોવાથી તેવા વૃદ્ધને અનુસરીને ચાલનાર પણ પાપાચારથી
રહે છે; કેમકે જીવોને સોળત પ્રમાણે અસર થાય છે.
છે કે 'જેવી સોળત તેવી અસર' તેવા શિષ્ટ પુરુષોને જ
ચાલનાર ધર્મરત્નને યોગ્ય થાય છે, પરંતુ સ્વચ્છંદે અ
માણસ કદાપિ ધર્મને યોગ્ય થઈ શકતો નથી; કેમકે તે
ચારથી પ્રાયઃ વિમુખ રહે છે.

૧૮. સમ્યક્ જ્ઞાન-દર્શનાદિક સર્વ સદ્ગુણોનું મૂળ વિ
જ્ઞાને તે સદ્ગુણરૂપે જ ખરું સુખ મેળવી શકાય છે.
જેન શાસનમાં વિનયવત-વિનીતને વખાણ્યો છે. લૌકિક
કહેવાય છે કે 'વનો (વિનય) વેરીને પણ વશ કરે
પછી શાસ્ત્રોક્ત નીતિ સુજળ વિનયનો અભ્યાસ કરવામાં
તો તેના ફળનું તો કહેવું જ શું ? વિનયથી સર્વ ઈષ્ટની
થાય છે, તેથી ઈષ્ટ સુખના અભિલાષી જનોએ અવશ્ય વિ
સેવન કરવું જ જોઈએ અવિનીત માણસ ધર્મને આ
નથી કેમકે તે તેની અસહ્ય વૃત્તિથી કંઈ પણ સદ્ગુણ
કરી શકતો નથી, અને ઊલટો ઠેકાણે ઠેકાણે કલેશનો ભાગી થ

૧૮ કૃત્ત્વ પુરુષ ધર્મગુરુને તત્ત્વબુદ્ધિથી પરોપકારના જાણી
 ની બહુમાન કરે છે તેથી સમ્યગ્ જ્ઞાન-દર્શનાદિક સદ્ગુ
 ની વૃદ્ધિ થાય છે તેથી કૃત્ત્વ માણસ જ ધર્મરત્નને લાયક
 કૃત્ત્વ માણસ ઉપર સામાન્ય ઉપકાર કર્યો હોય તો તેને
 તે જૂનતો નથી તો પછી અસાધારણ ઉપકાર કરનાર ઉપકાર
 તો તે જુલે જ કેમ ? કૃત્ત્વ માણસ ઉપકારીએ કરેલા
 મારને વિસરી જઈ તેના બિલગે અપવાદ બોલવા તત્ત્વપર થઈ
 છે દૂધ પાણી ઉછરેલા સાપની જમ કૃત્ત્વ મનુષ્ય તુલ્યજ્ઞાન
 કે માટે તે ધર્મને યોગ્ય નથી

૦ ધન્ય, કૃત્ત્વપુન્ય એવો પરહિતકારી પુરુષ ધર્મગુરુ જાક
 સારી રીતે સમજી માત્ર કરીને નિરપેક્ષ ચિત્તવાળો થઈ
 કાવાના પૂર્ણ પુરેવાઈ થોભે અન્ય જનોને પણ સમાર્થમા
 રીતે દે છે અર્થાત્ ધર્મગુરુ જાક રહસ્ય બાબુનાર અને નિરપેક્ષ
 પદે પોતાનું છત્ત્વ વીર્ય દેવારનાર એવા પરહિતકારી પુરુષોની
 બલિદારી છે તેવા ધન્ય પુરુષો સ્વપરત્ત્વ દિગ્ વિશેષે સાધી
 છે તેવા જામ્યશાળી બાંયો ધર્મને સારી રીતે ફીપાવો શકે
 તેથી તે ધર્મરત્નને અધિક લાયક ॥ કેવળ સ્વાર્થવૃત્તિ
 માથી તેવો સ્વપર ઉપકાર સંભવતો નથી તેથી નિસ્વાર્થ
 રાખવાની ખાસ જરૂર છે નિસ્વાર્થો જનો પરોપકારને
 કાવાના શુદ્ધ સ્વાર્થથી ભિન્ન સમજવા નથી, અર્થાત્ પરોપકારને
 પોતાનું ખાસ કલ્યાણ સમજીને કોઈની પ્રેરણા વિના સ્વાભાવિક
 રીતે જ એ શુભને સેવે છે

૨૧ લબ્ધલક્ષ પુરુષ સકળ ધર્મકાર્યને શુભે સમજી શકે
 છે અને તે દક્ષ, યજ્ઞ તથા શુભે ફેળવી શકાય એવો હોવાથી
 તેના જમવર્મા જ સર્વ ઉત્તમ દળામા પાશાખી થઈ શકે છે
 તેવો કાર્યદક્ષ પુરુષ ધર્મરત્નને લાયક હોઈ શકે છે, પરંતુ

મેતાપી પાડ્યું. જુવાન મતાં વલ્લિકની આંક કન્યા
 શ્રેષ્ઠિક રાવનની પણ એક કન્યા પરચ્યો. બાર વસ્ત્ર સૂત્રી દે
 જેવાં સુખ લોગતી, દેવનાના વચનથી પ્રતિજ્ઞાં પામી
 મદાવીરસ્વામી પાસે દીક્ષા લીધી. પછી ઘણા દેશમાં વિ
 ક્રશતાં એકદા રાજગૃહ નગરમાં સોનીને ઘેર આહાર લેવા આ
 સોનીએ શ્રેષ્ઠિક રાવનને માટે દેવપૂજા સાડે એક સો આઠ સોનાના
 ઘડીને મૂક્યા હતા, તેને સોનાં આદાર લેવા ઘરમાં ગયો તેટલ
 કૌંચ પક્ષી આવી દાણાની પ્રાંતિથી ખાધને બીત ઉપર જઈને ઉ
 ચેટમાં બાર ચવાથી ઊડી શક્યો નહિ. સોની સાધુને મોટે શુદ્ધ આ
 લઈ ઘરથી બહાર આવ્યો અને જુવે છે તો ત્યાં સોનાનો
 પણ ચવ દીઠો નહિ ત્યારે તેણે સાધુને ચાર જ
 પૂછ્યું. ‘અહીં જવ પડ્યા હતા તે કોણ લઈ ગયું ?’ ત
 સાધુએ વિચાર્યું કે ‘કૌંચ પક્ષીએ ખાધા છે’ એવું જો
 એને કહીશ તો એ મારા વચનથી તે પક્ષીને મારી નાંખાં
 તેથી ચોતે મૌન રહ્યા. સોનીને ક્રોધ ચડ્યો અને લીલી વાધાં
 મુનિનું માથું વીંટી તેમને તડકે ઊભા રાખ્યા. આની વેદના
 મુનિની આંખો નીકળી પડી તેથી ઘણી જ વેદના થઈ,
 મનમાં લેશમાત્ર દ્વેષભાવ આણ્યો નહિ. શુકલધ્યાને ચક્ર
 અંતકૃતકેવળી થઈ મોક્ષે ગયા. આ રીતે પ્રાણ્તાંત કષ્ટ પડે
 પણ મુનિ મનમાં જીવદયા જ ધારે પણ શરીરની કંઈ પણ દરક
 ન કરે-એ સમયિક સામાયિક.

મુનિ કાળધર્મ પામ્યા પછી એક કઠિયારે લાકડાં
 બારે ત્યા પછાડ્યો, તેમાંથી એક ચીર ઊડીને તીર
 જેમ પેલા પક્ષીને વાગી તેથી તેણે જવ વસી નાખ્યા તે જ
 સોનીને રાજભય લાગ્યો એટલે તે મુનિવેષ લઈ ચાલી નીકળ્યે

પેટના મુળથી પીડાતા ચક્ર રાજમાર્ગમાં જ લઘુનીતિ વડી
 દરી ઉપર કૂવ દાંડી દીમાં. આ રાજમાર્ગે દત્ત પુરોહિતે ચ
 માંદરૂં. જોવામાં દત્તના પોડાને પગ તે માળીની વિષા
 પડ્યો, તેથી વિષા ઉછળીને દત્તના મુળમાં પડી. તે વિ
 સ્વાદથી આચાર્યના વચન ઉપર અમત્કાર પામતો 'આજે સા
 દિવસ જ છે કે શું ? ' જોવું અમત્કારને પોતે ઘોડો પાછો અ
 પુર તરફ વાળ્યો. જોટલામાં તેના અત્યંત દુરાચારથી
 પામેલા જોવા જે પ્રથમના મહેતા મુત્સદી હતા તેમણે જઈ કું
 રાજને બાંધીખાનામાંથી બહાર કાઢીને રાજગાદી ઉપર બેસાડ
 અને દત્ત પુરોહિતને છળથી બાંધી લઈ કુંભ રાજને સોંપી દીધી.
 રાજાએ તેને કુંભીમાં ઘાલી તેની નીચે અગ્નિ સળગાવી, પાં
 કુતરાને મોકલી તેની કંદર્યના કરાવી. આવી રીતે દત્ત મર
 પામીને નરકે ગયો. કુંભ રાજાએ આચાર્યને ઘણું સન્મા
 દીધું અને નગરમાં લોકો પ્રશંસા કરવા લાગ્યા. આ રીતે
 સત્ય વચન ઉપર કાલિકાચાર્યનું દર્શાવત.

૪. સમાસ-સામાયિક ઉપર ચિલાતીપુત્રનું દષ્ટ

રાજગૃહી નગરીમાં ધનદત્ત નામે વ્યવહારી (વાણી
 વસતો હતો. તેને ચાર પુત્ર અને પાંચમી સુસમા ન
 પુત્રી હતી. તેને ઘેર ચિલાતીપુત્ર નામે દાસ (નોકર) હતો
 નિત્ય સુસમા પુત્રીને રમાડતો. એમ કરતાં એક દિવસ સુ
 કન્યાની સાથે તે દાસને દુરાચાર કરતો દેખીને શેઠ
 ઘરની બહાર કાઢી મૂક્યો. ચિલાતીપુત્ર જઈને એક ચે
 પદ્ધતિને વિષે રહ્યો. ત્યાં તે પાંચ સો ચોરનો સ્વામી
 એક દિવસ ઘણા ચોરોને સાથે લઈને ચિલાતીપુત્ર રાજ
 નગરીમાં આવી ધનદત્ત શેઠના ઘરમાં ચોરી કરવા પેઠો.

[illegible]

૫. સંઘેષ સામાયિક પર દષ્ટાંત

ગમંતપુરમાં જિતશત્રુ નામે રાજા હતો. તેને એક દિવસ શાસ્ત્ર સાંભળવાની ઇચ્છા થઈ. ચાર પંડિતોને બોલાવી શાસ્ત્ર સંભળાવવાનું કહ્યું. પંડિતોએ કહ્યું કે 'શાસ્ત્રો અમારી પાસે હાજર છે.' રાજાએ કહ્યું 'તમારી પાસે છે ત્થા પ્રમાણવાળું શાસ્ત્ર છે?' ત્યારે પંડિતોએ કહ્યું કે 'અમારો ચારની પાસે મળીને ચાર લાખ શ્લોક પ્રમાણ્ય છે.' રાજાએ કહ્યું 'એટલું બધું શાસ્ત્ર સાંભળવાની મને કુરસદ નથી માટે એકેક પદમાં તેનો સાર સમાવીને મને કહો.' ત્યારે ચારે પંડિતોએ સારભૂત માત્ર ચાર પદનો એક શ્લોક બનાવીને રાજાને કહ્યો, તે આ પ્રમાણે:—

जीर्णभोजनमाघ्रेयः, कपिलः प्राणिनां दया ।

बृहस्पतिरविश्वासः, पंचालः स्त्रीषु मार्दवम् ॥

અર્થ—આત્રેય એમ કહે છે કે 'જીર્ણ ભોજન એટલે પ્રથમનો કરેલો આહાર પચી જાય ત્યારપછી બીજો આહાર કરવો, એ વૈદ્યક ગ્રંથનો સાર છે.' કપિલ એમ કહે છે કે 'સર્વ જીવની ઉપર દયા રાખવી, એ ધર્મશાસ્ત્રનો પરમાર્થ છે.' બૃહસ્પતિ એમ કહે છે કે 'ક્રોધનો વિશ્વાસ રાખવો નહિ, એ ન્યાયશાસ્ત્રનો સાર છે.' અને પંચાલ એમ કહે છે કે 'સ્ત્રી જાતિ ઉપર ક્રોમળ સ્વભાવ રાખવો પણ સ્ત્રીનો અંત લેવો નહિ, એ કામશાસ્ત્રનું રહસ્ય છે.'

આમ લૌકિક ચાર પંડિતોના દષ્ટાંતથી અક્ષર થોડા છતાં રહસ્ય ઘણું સમજાય એવી રીતે દ્વાદશાંગીનું સારરૂપ તત્ત્વ જાણવું તે સંઘેષ-સામાયિક.

૬ અનવધ આધ્યાયિક પર ધર્મજીવિનું દષ્ટાન
 એક સમયે ધર્મધોષ આચારના શિષ્ય ધર્મજીવિ નામે
 સાધુ આસખમણના પાત્રે નગરમા આહાર અર્થે ફરવા ફરવા
 રોહિણી નામે પ્રામ્ણીને યેર આખ્યાલ રોહિણીએ કહ્યો
 પ્રમણીનું સામ કહ્યું હતું તેને વિષ સમાન બાકોને ધર્મના
 દયથી સાધુને વદોરાથી દોધુ સાધુએ સ્વસ્થ નકે જઇ
 જુને બલ યુ મુજે ગધથી જ વિષમય ભણી સાધુને કહ્યું કે 'એ
 જાહાર નિરવધ રથાને જઈને પરકથી આવો' ત્યારે
 મરુષિ સાધુએ પલુ નિરવધ રવાને જઈને પાત્ર ફરની પર
 મૂંચુ તે મૂંચુ જ તેમથી છગે બદર પડ્યા તેની પર કીડીએ
 જાગી અને મરુ પામી આ બાકો પાપથી બધ પામેલા તે સુનિએ
 સર્વ દુષ્ટ યોનિને ખમાયો તાજ બેઠી પોતાના શરીરને કીથી
 નિરવધ રથાન છોડી મહો પ્રમણીના સાકરું તેથી સમાધિમરણ
 કોટલે તરતજ તંતુ વિષ શરીરમા પસર્યું તેથી સમાધિમરણ
 પામી વદોરાપલે ઉપવાસ આ રોને નિપાપ-નિરવધ આચર
 સુખ અનવધ-સાધ્યાયિક ભણુ

૭ પરિજ્ઞા-સાધ્યાયિક પર દલિપુત્રનું દષ્ટાન
 હતાવર્તન નગરમા ધનકલ નામનો સૈંદ્ર વસતો હતો તેને
 ધનવતી નામની સ્ત્રી હતી અને તે કલાદેવોની સેવા કરવા
 એક પુત્ર ધર્યો તે પરથી ઉઠા (ઉઠાચો) પુત્ર તેનું નામ
 પ્રદ્યુ એક દિવસ તે નગરમા નાટવીયા રમવા આખ્યા તેના
 પાતા એક નટયાની પુત્રી મહારવરૂપવાન હતી તેને એકને
 વંભવના અનેદયો તેની ઉપર ઉઠાપુત્ર ચોદ પામ્યો પછી
 નાળ પોતાને યેર આજો તે પોતાના પિતાને દહેણ લાગ્યો
 હે પિતાજી ' અને આ નાટકીયાની પુત્રી પરણાવેલ નહિ તો

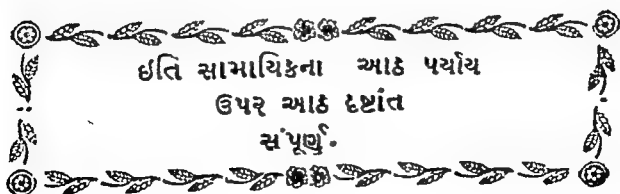
હું મગજ પાગીમ પળ જીજી કન્યાને નહિ મગજું.' પિતાએ
 કહ્યું-'તે પુત્ર ! જો નીચ કતિ છે. અમે તને ઉત્તમ વ્યવહારી-
 યાની રૂપવંત કન્યા પરજાવશું.' આમ થઈ સમજાવવા
 છતાં પુત્ર દોષ રીતે માન્યો નહિ તેથી શેઠે નટ પાસે જઈ તેની
 પુત્રીનું માથું કચું. નટે કહ્યું 'અમારી નાચવાની કળા શીખી
 તે કળાવટે દ્રવ્ય એકદુ કરી અમારી નાતને જે પોષે તેને અમે
 અમારી બેટી પરજાવીએ.' આ વાત પિતાએ ઇલાયુત્રને કહેતાં
 તે પુત્રે અંગીકાર કરી. હઠથી ઘરમાંથી નીકળી, નટોની સાથે
 જઈ, નટ જાની, સર્વકળા શીખી હુશિયાર થયો. પછી કેટલેક
 કાળે નટવા સાથે બેનાતટ નગરે ગયો. ત્યાંના રાજાને
 પોતાની કળા દેખાડવા સારું વાંસ ઉપર ચઢી અનેક તરેહની
 રમત રમવા લાગ્યો, જ્યારે નીચે નાટકીયાની પુત્રી વાંસની
 પાછળ બેસી રહી ગીત ગાતી ગાતી ઢોલ વગાડતી હતી. એટલામાં
 રાજા તે નટની પુત્રીનું રૂપ દેખી મોહ પામ્યો; તેથી તે મનમાં
 વિચારે છે કે-'આ નટવો વાંસ ઉપરથી જો નીચે પડી મરણ
 પામે તો આ નટડીને હું મારા અંતપુરમાં લઈ જાઉં.' હવે
 ઇલાયુત્રે વાંસ ઉપરથી ઉતરીને રાજાને સલામ કરી દાન માગવા
 માંડ્યું ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે 'તારું નાટક જરાખર મેં જોયું
 નહિ, માટે તું ફરીથી વાંસ ઉપર ચડ.' એમ ત્રણ વાર તેને
 નાટક કરવા રાજાએ વાંસ પર ચડાવ્યો. એવા અવસરે એક
 મુનિરાજે આહારને વાસ્તે કોઈ એક ભાગ્યવંત શેઠને ઘર આવ-
 ધર્મલાલ દીધો ત્યારે તે શેઠની રંભા સરખી રૂપવંત સ્ત્રી સર્વ
 શણગારથી શોભિત હતી તે બેઠીને રૂઠા ભાવથી સાધુને વંદના
 કરી મોદકનો થાલ ભરી ંહારાવે છે, અને સાધુ પણ નીચી દષ્ટિ
 રાખી આહાર ંહારે છે; પરંતુ તે સ્ત્રીની સામે લેશ-
 માત્ર નજર કરતા નથી. આવું મહામુનિરાજનું સ્વરૂપ

થય ઉપર જોશ ઇલાપુત્રે જોયુ ત્યારે પોતે મનમાં વિચાર્યો હશે કે ' અરો ! હું મોહનગમા પડ્યો, પણ મારો તે જોઈને કશું થયું નહિ ' આમ વૈરાગ્ય આણી અનિત્યભાવના દેવતા શાંતીકર્મનો સ્વસ્તીવાસને વાસ ઉપર દેવગણના પામ્યો. પણ તે દેવગણે દેવગણનાનો મરોત્તમ કયો વાસનો લોકહીન દાસન બની ગયું આણુ દિવ્ય સિદ્ધાસન જેહ રાજાદિક નદવા દી સર્વ પ્રતિજ્ઞા પામ્યા આ રીતે પરિજ્ઞા-સામાયિક પર ઇલાપુત્ર દષ્ટાવ

૮ મ યાજ્ઞવાન સામાયિક પર તેતલીપુત્રનું દષ્ટાવ તેતલીપુર નગરમાં કનકકેતુ નામે રાજા હતા. તે રાજાના લેખમાં પોતાને જોઈલા પુત્ર થાય તેને તરતજ મારી નાખતો હતો આ

જાને તેતલીપુત્ર નામે મહેતો હતો તેને પોતેલા નામે ધણી ય ત્રી હતો જેકંઠા પોતાની પોતેલા સ્ત્રીને જાણમાંની ગરી તેને જોલાવેચલાવે નહિ જોકે દિવસે તેને ઘેર જોઈ સાંધી દારને અર્થે આપ્યા ત્યારે તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે- ' હે સાંધી ! મારને વચ દરવાનો ઉપાય બતાવો. સાંધીએ કહ્યું ' તેવન કરો જેથી તમારા મનોરથ ફળશે. ' પોતેલાએ પોતે વિરમ્ય થઈ વૈરાગ્ય પામી પોતાના સ્વામી પાસે દી ય આજ્ઞા આપી ત્યારે તેણીને મહેતાએ કહ્યું કે- ' હું સાંધી પાળી દેવતાની મતિ પામી જો મને પ્રતિજ્ઞા દેવા ને કબજ કરું હીદા લઈ પચમદામત આર્થા જેવી રીતે શુદ્ધ મનથી ચારિત્ર પાળી સમાધિથી કાગધર્મ પામી દેવતાપણે ઉપજી દેવ મહેતાએ રાજાની રાણી સાથે મળીને રાજાને જો પુત્રને જન્મપદી જ હાને લાખ્યા અને તેને પોતાને ઘેર માટી કરી સર્વ કળા શોખથી દુશપાર કર્યો. આમ કરતા

કેટલો દિવસો તે દનકંકેતુ રાજા મરણ પામ્યો. તે વખતે મહેતાએ દનકંકેતુ કુમારને રાજગાદીએ બેસાડ્યો અને રાજદાન સર્વ પોતાના હાથમાં લીધું. અર્ધ રાજદાનમાં મગ થયો થકો તે મહેતા ધર્મ કરવાની વાત બૂલી ગયો. તે અવસરે પોટિલાનો છવ જે દેવપણે ઉપજ્યો હતો તેણે મહેતાનું એવું સ્વરૂપ જોઈને પ્રતિજ્ઞાધરા સારું રાજાદિક સર્વ લોકનું મન મહેતા ઉપરથી ઉતારી નાંખ્યું. પ્રજાતે મહેતા રાજાની સલામાં ગયો. રાજાને સલામ કરી ત્યારે રાજાએ મોઢું આડું ફેરવ્યું, તેથી સલામાં કોઈએ પચું મહેતાને જાણાવ્યો નહિ. તે જોઈ મહેતાએ બેસ્યું કે-‘આજ મારી ઉપર રાજા રીસાયો છે.’ પછી પોતાને ઘેર આવીને મરવાના અનેક ઉપાય કરવા માંડ્યા પણ દેવતાએ સર્વ નિષ્ફળ કરી નાંખ્યા ત્યારે તે મનમાં વિલખે થયો. તે વખતે દેવતા પ્રગટ થઈને તેને કહેવા લાગ્યો કે ‘અરે મહેતા ! સંસારનું સ્વરૂપ એવું છે, કોઈ કોઈનું નથી. સૌ કોઈ સ્વાર્થનાં સગાં છે.’ ઇત્યાદિ દેવતાનાં વચન સાંભળી પ્રધાન પ્રતિજ્ઞાધ પામ્યો. દેવતા પોતાને સ્થાનકે ગયો. મહેતાએ પણ સંસાર અસાર જાણી સર્વ ઋદ્ધિ છાડીને હીક્ષા લીધી. સાધુપણ પાળતાં હુકર તપ કરી સર્વ પાપ ટાળી કેવળજ્ઞાન પામ્યા આ રીતે પ્રત્યાખ્યાન એટલે પરિહરવા ચોથ વસ્તુનો ત્યાગ કરવારૂપ સામાયિક પર તેતલીપુત્રનું દર્શાવ.

જૈનધર્મનીતિ

સવાલ—નીતિ કોટલે શું ? અને તેનો ધર્મની સાથે શો સંબંધ છે ?

જવાબ—નોંત કોટલે ઘાગ અને શુદ્ધ પાકા અણુમવશો વાતાર્થ આવેલો જનરમન્ને કસાલુકારી ઉત્તમ માર્ગ આ માર્ગ બિન્નકે શો અને સર્વ પ્રલભ્યોને પ્રિય હોય છે તથા સર્વ ધર્મીયા ત મન્વ દોષ છે નીતિ એ ધર્મનો પાયો છે અને ધર્મ તે જોના પર ચલેલી હમાન છે અદવા નીતિ એ હક છે અને ધર્મ એ તેનો જલે બાજુ જરી લીધેલો કહેાય છે નીતિ વિનાયો ધર્મ નકમી થઈ પડે છે

કસાલ—નીતિમાન અને અનીતિમાન કાવે કયા અને કાને તે બાજુએ દેખી રીતે બાજીએ ?

જવાબ—પરિવ્રત મદાત્માજોના કસદેશથી તથા આપણી વિચાર કરવાની સદ્ગતિથી તેમજ આપણા જીવ કરવની માન-પ્રીતિ, આપણે નીતિ અને અનીતિ વચ્ચે વિવેક કરી શકીએ એ તેણે જાગપણમા તેા આપણને જેમજે કપારે આપણે નાવે તેવુ વર્તન આપણે રાખવુ એમજે અપારે આપણે શ્યાા કમંદુ ત્યારે કેટલાક કાવે નીતિમાન તથા કેટલાક અનીતિમાન કેમ છે તે જણારે જારી રીતે સમજા સગીશ અને કેટલીક કહેલી જાવો તેા હમણે જુ આપણે સમજા શકીએ છીએ.

સવાલ—નીતિ પાળવાથી શો લાભ થાય છે ?

જવાબ—નીતિ પાળવાથી આપણી પોતાની, આપણા ધર્મની, આપણા દેશની તથા આપણી પ્રજાની ઉન્નતિ થઈ શકે છે. જે પ્રજા નીતિથી બ્રહ્મ થાય છે તે અહીંઆ પણ હોય છે અને પુનર્જન્મમાં વિશેષ હુકમી થવાની એમ સમજવું.

સવાલ—જગતનું કલ્યાણ સાધી શકાય તેટલા માટે પવિત્ર મહાત્માઓએ કયા અતિસુગમ નિયમ આપ્યા છે ?

જવાબ—(૧) જે આપણને નહીં ગમે તે બીજા પ્રત્યે પણ નહીં કરવું (૨) જે આપણને ગમતું હોય તેવું જ બીજા પ્રત્યે વર્તન રાખવું (૩) બીજાએ આપણું બૂંડું કયું તો પણ આપણે તેનું ભલું જ કરવું. જે કોઈ છોકરા કે છોકરી આ નિયમો પાળશે તે અવશ્ય નીતિમાન થશે.

સવાલ—આ નિયમ બાબત વધુ સમજ પાડવી જરૂરી છે માટે પહેલો નિયમ સમજાવો.

જવાબ—કોઈ આપણને મારે કે હુકમ આપે તે આપણને ગમતું નથી. કોઈ આપણી નિંદા કરે કે આપણને ગાળો ભાંડે તો તે આપણને ગમતું નથી. ત્યારે પહેલા નિયમ પ્રમાણે આપણે કોઈને મારવું કે હુકમ આપવું નહીં, કોઈની નિંદા કરવી નહીં, કોઈને ગાળો ભાંડવી નહીં, કોઈનું અપમાન કરવું નહીં અને કોઈની સાથે દગો કે લુચ્ચાઈ કરવી નહીં. આ પ્રમાણે તમામ વાત જાણી લેવી.

સવાલ—બીજો નિયમ સમજાવો.

જવાબ—બીજા આપણને સુખ આપે, મીઠાં વચન કહે અને આપણી સંઘાતે માયાળુપણાથી વત્તે તો આપણને તે

જમે છે, એટલે બીજા નિયમ પ્રમાણે બીજાને સુખ દેવું, તેની માટે મીઠા વચન બોલવા તથા તેની સાથે માયાણુપણે વર્તવું

સવાલ—ત્રીજો નિયમ સમજાવો

જવાબ—ત્રીજા નિયમ પ્રમાણે જ્યારે કોઈ આપણા તરફ જે કાંઈ ત્યારે આપણે તેના તરફ સુખ રાખવી અને ત્યાંથી જવાજ આપવો તેમજ કોઈ આપણી સાથે નિર્દયતાથી તો પણ આપણે તેની સાથે પ્રેમભાવથી વર્તવું આ તમામ જાણવો વિશે સમજાવેલું છે. ટકામાં કહીએ તો મનજ કહેવાય છે કે દોષનો જન્મો દોષથી ન લેવો પણ સુધી લેવો, જેમ ક્યાંથી જ આપણું નિર્દોશ રહી સામાને કોંઈ કરી શકીએ. કોંઈની સામે કોંઈ યથાથી ભેગદો કાઢી છે, માટે જુલમની સાથે પણ જલ્લા થઈ વર્તવું એમાં જ ખરી મીઠાઈ છે

સવાલ—ઉપરના ત્રણ નિયમો પ્રમાણે કઈવ મનુષ્યની સાથે જ પ્રેમભાવ રાખવો કે કેમ ?

જવાબ—ના. આ જનમાના તમામ માણીએ તરફ એ જ ત્રણ નિયમો પ્રમાણે વર્તવું

સવાલ—આ ત્રણ નિયમો પ્રમાણે વર્તવું બહુ કઠિન છે ખરું કે નહિ ?

જવાબ—નીતિએ વર્તવું એ ખરું લપાસીએ તો સુખમ તો છે અને અનીતિએ વર્તવું એ જ મુશ્કેલ કામ છે, પરંતુ જ્યારે માણસ કામ કોષનાં વિધાનને વચ થઈ વિવેકહીન બની રહે છે ત્યારે તેને નીતિના નિયમો જાણવું કઠિન કામ છે અને અનીતિ સહેલી કામ છે, માટે નીતિને જાણવા અર્થે અવગતી સહતા તરફ વહેવાની ખાસ જરૂર છે

પતિના હુકમને માન્ય રાખવો જોઈએ, પતિના સુખે મુખી અને દુઃખે દુઃખી થવું જોઈએ, એમ પતિવ્રતા ધર્મ સાચવવો જોઈએ.

સવાલ—જનવરો તરફ આપણી શી ફરજ છે ?

જવાબ—જનવરોને આપણે મારવા નહિ. તેઓ આપણા કળજમાં હોય તો તેમની ખાવાપીવા સંબંધી સંભાળ લેવડાવવી. તેમના જગ્યાં થાય તો તે ઉછેરી મોટાં થાય તેમ સંભાળ રાખવી અને જનાવરના ગજા કરતાં વધુ કામ તેની પાસેથી લેવાવડું નહીં.

સવાલ—આપણા સાધર્મી ભાઈઓ તરફ આપણે કેમ વર્તવું ?

જવાબ—આપણા ધર્મપિતા શ્રીમહાવીર ભગવાન છે અને આપણે તો તેમના પુત્ર-પુત્રીઓ છીએ માટે આપણા સગા ભાઈ-બહેનો તરીકે તેમને ગણવા એટલું જ નહિ પણ સંસારના સગપણ કરતાં ધર્મસગપણ લેવોભવવું હોવાથી આપણા ભાઈ-બહેનો કરતાં તેઓને વધારે ચાહવાં.

સવાલ—આખા જનસમાજ તરફ આપણી શી ફરજ છે ?

જવાબ—જનસમાજમાં સત્યનો પ્રકાશ અને શાંતિ જળવાય તેવી ઇચ્છા હમેશાં રાખવી જોઈએ. અને આ ઇચ્છાને અનુસરી આપણે સન, વચન અને કર્મથી આપણું વર્તન પવિત્ર રાખી જનસમાજને આનંદકર્તા થવું જોઈએ.

સવાલ—આપણા ધર્મ તરફ આપણી શી ફરજ છે ?

જવાબ—આપણા ધર્મ પર પૂર્ણ ભાવ રાખી તેમાં રહેલી ઉત્તમ શિક્ષાઓ માન્ય રાખવી જોઈએ. ધર્મની ખરી ખૂબીઓ શોધીને તેમને પ્રકાશમાં લાવવી જોઈએ.

સવાલ—આપણા દુશ્મનો તરફ આપણી શી ફરજ છે ?

જવાબ—ફરમનોનું પણ આપણે બહુ ચકાવું જોઈએ તેઓ આપણી સાથે સલાહ કરવા છાકે તો તેમને માફી બધવી જોઈએ અને તેમની નિંદા કે બદેખાઈથી દૂર રહેવું જોઈએ.

સવાલ—આ ઉપરાંત બીજી આપણી નીતિ સ બધી શી ?

જવાબ—આપણે હમેશા (૧) સાચું બોલવું (૨) પ્રમાણિક રહેવું, (૩) મુશીબ ચુવું (૪) ઈશ્વરની બનવું (૫) વિનયનમ્ર થઈ વર્તવું (૬) યુદ્ધમાં હારી જવું, (૭) ધર્મવાન થવું (૮) પવિત્ર મન રાખવું (૯) સલાહ સંપર્શી રહેવું, (૧૦) ગરીબ ચુવું, (૧૧) ઉદાર થવું, (૧૨) આનંદી રહેવું, (૧૩) સાવધાન થવું (૧૪) ચતુરતા મેળવવી, (૧૫) શોધવાન થવું અને (૧૬) ઉદ્યમી થવું—જે નીતિની મુખ્ય શિક્ષાઓ છે તેમાં કહીએ તો એટલા સફળ થઈ શકે છે એટલા નીતિના પાઠ છે.

સવાલ—જેનું ધર્મમાં નીતિનું પ્રતિપાદન શી રીતે કરેલું છે ?

જવાબ—જેનું ધર્મમાં નીતિને સામાન્ય ધર્મ તરીકે જણાવેલ છે સામાન્ય ધર્મ એટલે કે સર્વે ધર્મીમાં કમૂલ રખાયેલા સિદ્ધાંત કે નીતિ.

સવાલ—નીતિ અને ધર્મ એક છે કે જુદા ?

જવાબ—નીતિને કાયમ રાખી ધર્મ કંઈક આપણને વધુ પ્રદાન વધુ જ્ઞાન અને વધુ શાંતિ આપીને વધુ સુખ તરફ દોરે છે નીતિ પહેલું ધર્મચિત્ર છે ધર્મ તેની ઉપરનું ધર્મચિત્ર છે.

યાત્રાર્થે આવતા દરેક યાત્રાળુને અગત્યની સૂચના

“અન્ય સ્થળે કરેલું પાપ તીર્થસ્થાને વિવેકવડે
છૂટે છે. પરંતુ અવિવેકતાથી તીર્થસ્થાનમાં કરેલું
પાપ વળલેપ જેવું નિકાચિત થાય છે.”

૧. શત્રુંજય, ગિરનાર, આળૂગઢ, સમેતશિખર કે પાવાપુરી,
અંપાપુરી વિગેરે પવિત્ર સ્થળોની જાત્રા કરવાના રસિક લાઠ-
બહેનોએ કામળ પરિણામ રાખીને જાત્રાના લાભ લેવા આવતા
ખીજ જાત્રાળુઓની પણ યોગ્ય સગવડ સાચવવા બુદ્ધિ નહિ.

૨. આપણે જાતે થોડું ઘણું કષ્ટ (સંકટાશ) સહન કરીને
પણ સામાની સગવડ સાચવી લેવી, એ નિઃસ્વાર્થ સેવાનો લાભ
સુર ભાઈ-બહેનોએ જરૂર લેવો.

૩. રેલ્વેમાં, ગાડામાં તેમજ ધર્મશાળામાં એ રીતે આપણે
ઘણો લાભ ઉઠાવી શકીએ.

૪. ઘરે મેમાન-પરોણાની સેવા—ચાકરી કરીએ તેથી
અધિક સેવા-ચાકરી યાત્રિકોની કરવી ઘટે.

૫. સુકામેથી યાત્રાર્થે નીકળ્યા ત્યાર પછીથી કોઈ પણ
(ઘોડા, બળદ પ્રમુખ)ને પણ ત્રાસ આપવો ન ઘટે. ખુલ્લાં
અણવાણે પગે ચાલતાં જાત્રા કરવાનું કૃણ ને વર્ણવી શકાય
એટલું બધું કહ્યું છે તે મોજશોખની ધૂનમાં સુખશીલતાથી

(૧૦૧)

પ્રમાણે કેવું ન થયે કારણ કે સમજીને દેહદમન કરવાનું ભારે
રૂઝ કશું છે

૬ યશોરક્ષીવૃત્તાદિ ખાસ માદમોના કારણે સિવાય ગભીર
પીમતોને પણ છતી યજ્ઞિએ જયજ્વાળી ચાવોને જ નીચયાના
રશી થયે આપણે કમથી દગવા થવા માટે જ ભત્રા કરવા
આવીએ છીએ, ભારે થવાને નહિ જ એમ સમજી જયજ્વાળા
દેહ ભૂતપુ નહિ

૭ અવિવ સદુને વદાહુ છે તો તેની છતી યજ્ઞિ ગોપની
નવરેને મહાત્રાસ આપી જયજ્વા રદિત ભત્રા માટે જવા
પરવાનો અથ શો ? મજુનો આજ્ઞા સાચવોને જ ભત્રા કરી
ને થાય છે

૮ સદુ સાથે મત્રો દુ ખી પ્રત્યે દયા અને સફળગુની પ્રત્યે
૯ તેમજ પાપી પ્રાણી પ્રત્યે અદય (ઉપેક્ષા) ભાવના રાખ
જ કરવામાં આવતી ધર્મકરણી સફળ થઈ શકે છે

પવિત્ર તીર્થની યાત્રા કરવા જતા અને યાત્રા કર્યા પછી
૧૨૪ અનેતિનો સર્વથા ત્યાગ જ કરવો ભોંછાએ તીર્થ
! સફળતા ત્યારે જ લેખી શકાય; અન્યથા નહી

અનીતિવ તત્તુ મન જ ધર્મકરણીમાં કાંટી રાખતુ નથી,
મને મન વગરની ભદારના દેખાવ પૂરતી કરણી કાઠ રૂળ આપી
કિલી નથી તેથી જ યાત્રિકોએ દયા સત્ય પ્રમાણિકતા વિગેરે
૧૨૫ યથવા પૂરતી કાળજી રાખવી

૧૧ મજુના આજ્ઞા-વચનોને સ પૂણ વણે યાગવા
૧૨ નિર્મળ તત્ત્વમદ્ધા અને ગોપ સદિત સફળત્વનવરે જ
૧૩ રવાણ આપી યાગ થિતે દિવ ભાર્ગવે દેવતાથી સેવનાર
૧૪ પણ કિલ કરી શકે છે

૧૩. યોગ્યતા મેળવ્યા વગર વસ્તુધર્મની પ્રગતિ થઈ શકતી નથી તેથી ઉત્તમ પ્રકારની ક્ષમા, નમ્રતા, સરલતા, સંતોષ અને ઉદારતાદિકવડે સુયોગ્યતા મેળવવા ચૂકવું નહિ. ડૂંડી યોગ્યતા પામેલો જીવ ચિંતામણિ રત્ન જેવો ધર્મ સ્હેજે પામી શકે છે.

૧૪. ઠેાઠ બાતનું દુર્વ્યસન પવિત્ર તીર્થને ભેટી જલ્દી દૂર કરી દેવું. પવિત્ર તીર્થને ભેટી તપ-જપ-જ્ઞાન-ધ્યાન-વ્રત-પરચ-ખાણ કરવાનું વ્યસન તો જરૂર કાયમ રાખવું.

૧૫. તીર્થમાં જંગમ તીર્થરૂપ સદ્ગુણી સંત-મહાત્માદિકને સમાગમ કરી દોષ માત્ર દૂર કરવા. તેમની સ્વાર્થ વગરની હિતશિક્ષાને જરૂર અનુસરવું.

૧૬. મન, વચન અને કાયાથી સઘળી શુદ્ધિ સાચવી, સહુનું શ્રેય થાય એવું આપણી આસપાસ શુદ્ધ વાતાવરણ બનાવી દેવું જેથી શીઘ્ર સ્વ-પરકલ્યાણની સિદ્ધિ થાય.

૧૭. શત્રુજય તીર્થરાજ જેવા સર્વોત્તમ સ્થાનમાં ખીજ ખટ-ખટ તણ શાંતિથી રહેનાર સ્વહિત સાધી શકે છે. અંતરલક્ષથી જયણા (જીવદયા) સહિત પગપાળે એક પણ યાત્રા જેવી લાભદાયી થાય છે તેવી જયણા સહિત ઉપયોગશૂન્યપણે અનેક યાત્રાઓ પણ લાભદાયક થઈ શકતી નથી; તેથી થોડી કે ઘણી યાત્રા કરવા ઇચ્છતા સહુએ જરૂર જયણા સાચવવી.

૧૮. જયણા પૂર્વક સાતે શુદ્ધિ સાચવીને યાત્રાર્થે જતાં, વિક-થાદિક પ્રમાદ સેવવો નહિ. વિકથાથી તો પોતાનું તથા પરનું પણ બગાડે છે તેથી દ્વંદ્વમાં શ્રી ગિરિરાજના ગુણનું સ્મરણ કરતાં કરતાં વધતા શુભ પરિણામ ઉપર ચડવું.

૧૯. ધર્મનું મૂળ વિનય હોવાથી નમ્રતા રાખી ચાલવું. યાત્રાર્થે જતાં દેહનું દમન કરવું. ખાસ મોટી માંદગી વિગેરે

૧૭. ટોળી કરી તેમાં બેસીને જવા કરતા ખુલ્લા પગે ચાલીને જ, બીજા કોઈને તકલીફ આપ્યા સિવાય યાત્રા કરવી. પ્રભુપૂજા, ચૈત્યવટનાદિક વખતે પણ વિનય ગુણ વિશ્વરી જવો નહિ સદગુણી સાધુ સાધ્વી આવક આવિકા વિગેરેનું યથાયોગ્ય માન સાચવવું.

૨૦. તીર્થજળ પવિત્ર હોવાથી તેને ઉખેડ કરી કે કરાવી સ્નાન કરવા કરતાં તે શુદ્ધ જળથી જ જવણાપૂર્વક સ્નાન કરી પ્રત્યૂજનમાં પ્રવૃત્ત થવું મુકત-સમમાણ્ય છે.

૨૧. યાત્રા-પૂજાદિમાં બાઇઓએ તેમજ બહેનોએ બરાબર યોગ્યતાની મર્યાદા સાચવવાની સભાગ રાખવી એ જ સ્થળે પૂજન વિગેરે કરતાં મર્યાદા જળવાય નહિ તો બીજા સ્થળે બાવ સંદેવ પ્રભુભક્તિ કરી લેવી મુજબ લેખાય.

૨૨. ડુંગરપૂજા કરવા જતા માનમાં જ યગચિયા ઉપર પુષ્પાદિક ચઢાવવા કરતાં ખાસ નિયમિત સ્થળોએ કે ડુંગરમાંની કોઈ બસાયટી શિલા ઉપર પુષ્પાદિક ચઢાવવા મુકત છે તેવે પ્રભુને નજરે પડતી અશુભિ વિગેરે આશાતના દૂર કરવા-કરાવવા પૂરતું લોક શાખતું.

૨૩. સ્નાન કરતી વખતે પહેરવાનું વસ્ત્ર યોગ્યતાનું બસાયદું રખવું તેમજ તેવા વસ્ત્રથી બીનું બન નહિ હોવું, પસાવદા અશુભ (ડુંગલ) વિગેરેથી જ શરીર સાફ કરવું, ખાંડ કરવાથી શરીરની આરોગ્યતા જળવાયે અને સ્વતંત્રતા પણ દૂર થઈ શકે. આ બાબત સજાથી સમજવું.

૨૪. પ્રભુ પાસે જવા માટે ફળ, ફૂલ વિગેરે એ ઉત્તમ દ્રવ્ય જવાનાં હોય તે એમ તેમ અનાદરથી લઈ જવા નહિ.

કેટલાક મુગ્ધ યાત્રાળુઓ શ્રીકૃષ્ણને ચોટલીથી ઝાલી લઈ જતા જોવામાં આવે છે તે રીતિ અનુચિત છે. શ્રીકૃષ્ણ આદિક આદર સહિત બે હાથમાં અથવા થાળ પ્રમુખમાં રાખીને જ લઈ જવું ઉચિત છે.

૨૫. યાત્રાર્થે જતાં ઉપર ભાગમાં કોઈ પણ પ્રકારે અશુચિ પ્રમુખ આશાતના આપણાથી ન થાય એવી સંભાળ રાખવી.

૨૬. યથાશક્તિ પોરિસી પ્રમુખનું પચ્ચખખાણ કરીને જ ઉપર ચડવું, કેમકે અત્રે કરેલું નાનું પણ પચ્ચખખાણ મહાન લાભ આપે છે.

૨૭. આ ક્ષેત્રમાં હરેક રીતે સીદાતા સાધર્મી ભાઈઓને વિવેક સહિત સહાય આપી ધર્મમાર્ગમાં જોડવા પ્રયત્ન કરવો.

૨૮. દેહ ઉપરની માયા ઓછી કરી, સુખશીલપણ તથા અહીં સ્વશક્તિ અનુસાર દાન, શીલ, તપ અને ભાવરૂપ ધર્મનું સારી રીતે સેવન કરવું. આ પુણ્યક્ષેત્રમાં વિવેકથી કરેલી ધર્મકરણી મહાલાભકારી થાય છે.

૨૯. પ્રતિદિન બનતાં સુધી જયણાપૂર્વક (જીવની વિરાધના ન થાય તેવી સંભાળથી) એક જ યાત્રા કરવી. મહોટા પર્વ દિવસે બીજી યાત્રા કરવા ઇચ્છા થાય તો તે બહુ સ્થિરતાથી જયણાપૂર્વક વિધિયુક્ત જ કરવી.

૩૦. કેટલાક અણુસમજી ભાઈઓ દેરાસર કે દેરી વિગેરેની બીંતો ઉપર પેન્સીલ કે કોયલાવની પોતાના નામ લખી કે ગમે તેવા ચિત્ર કાઢીને બીંતોને કાળી કરી આશાતના કરે છે. આવી રીતે પોતાનું નામ અમર કરવાને ઇચ્છતા મુગ્ધજનો પોતાનાં નામ ઉપર તીર્થની આશાતનારૂપ મશીનો કુચડો ફેરવે છે; તેથી સમજી માણસોએ તેમ નહિ કરતાં તેવું કરનાર શખસોને પણ સમજીતી આપવા પ્રયત્ન કરવો.

(૧૦૫)

૩૧ કેટલાક યાત્રાળુઓ જલ્દી અધારામાં વહેલો યાત્રાર્થે
જાય છે તેમ નહીં જતા, સારી રીતે અજવાળુ થયા બાદ
જયણ સહિત પગે ચાલીને યાત્રા કરવી

૩૨ કેટલાક યાત્રાળુઓ ખાસ કારણ વગર ડોળી કરે છે
તેથી તેમના નિમિત્તે ડોળીવાળાઓ ડુંગર ઉપર કેટ-નીક ભતની
આશાવના કરે છે તે સજ થી વિચાર કરી, સમજી માણસોએ
તેનો અવિધિ આચારના તણને જ બનતા સુધી યાત્રાને
ખામ લેતો, મતાનુમતિકતા તે ન જ કરવી.

૩૩ યાત્રાર્થે આવેલા ભાઈ-મહેનોએ પ્રભુપૂજા, શુભવંદન,
સંત્યાનુષ્ઠા (પ્રાણીદયા) સુપાત્રદાન, શુભાનુરાગ અને
શાસ્ત્રસંવચન પોતાના નિવ્યક્ત વિસારી નહિ દેતા તે
નિવસસર સેવવા.

૩૪ અહીં સદા સાધર્મિક જનોનો બની ચકે તેટલી સેવા-
કાંઈવટે આરાધના કરવી, પરંતુ નની કોઈ રીતે વિશવના
તે ન જ કરવી

૩૫ તીર્થંજીના માટે એટલું વન મન બનથી કરા
નહીં જોઈ જ છે એમ સમજી એ કંઈ વચાચક્તિ કરવામ
જાય તેનો ભર્ષ કરવો નહિ પણ પૂર્વ મહાપુરુષોનાં
દર્શન લઈ સ્વલ્પુલ જ આવવાનું લક્ષ રાખવું

૩૬ જન પ્રાય કોઈપણ ભાવના પાપમ્મ પ્રવૃત્તિ ન થાય
તેથી કાળજી રાખવી કોઈપણ નમણી સમયથી અલગ રહેવું
જેવું લગને આપણા આત્મા સમાન હોયો શુદ્ધ દવાનો લાભથી
રાખવી અને પરિણામની વિશુદ્ધિ કરવી

૩૭ કોઈને કોઈ-કોઈ કે મર્મ વચન કહેવું નહિ મિદ,
મિદ અને દિવ વચન જ વાતું મરિ તથા પ્રસંગમ્મ પજ
અદિતકાથી અવધાન અને અમિદ વચન ન જ બોલવું

નાહક વીર્યનો વિનાશ કરવાવડે શરીર કમજોર થઈ જાય છે, એમ સમજી ઉક્ત અનાચરણોથી સહુએ સદંતર દૂર રહેવા લક્ષ રાખવું, તેની ઉપેક્ષા કરવી નહીં.

૮. આવકના પ્રમાણમાં જ ખર્ચ રાખવું અને બિનજરૂરી ખર્ચ કમી કરી ખચેલા નાણાનો સદુપયોગ કરવા-કરાવવા પૂરતું લક્ષ્ય જાતે રાખવું અને સ્વજનો પાસે રખાવવું.

૯. શુભ-ધર્માદા ખાતે ખર્ચવા કાઢેલી રકમ વગરવિલંબે વિવેકથી ખર્ચી દેવી; કારણ કે સદાકાળ સહુના સરખા શુભ પરિણામ ટકી રહેતા નથી, વળી લક્ષ્મી પણ આજે છે અને કાલે નથી માટે કાલે કરવું હોય તે આજે જ કરવું.

૧૦. જ્ઞાનદાન સમાન કોઈ ઉત્તમ દાન નથી એમ સમજી સહુએ એ કાર્યમાં યથાશક્તિ સહાય કરવી અને તત્ત્વજ્ઞાનનો ફેલાવો થાય તેવો પ્રયત્ન કરવો; કેમકે શાસન ઉન્નતિનો આધાર તત્ત્વજ્ઞાન ઉપર અવલંબી રહેલો છે.

૧૧. આપણા જૈન ભાઈ-બહેનોની અત્યારે ઘણા ભાગે કળાકૌશલ્યની ખામીથી, પ્રમાદ આચરણથી, અગમચેતીપણાના અભાવથી અને નાતવરા વિગેરેમાં નકામા ખર્ચ કરવાની કુરૂદીથી જે દુઃખભરી હાલત થવા પામી છે તે જલ્દી દૂર થાય તેવી તાલીમ (કેળવણી) દેશકાળને અનુસારે ઉછરતી પ્રજાને આપવા દરેક યોગ્ય સ્થળે ગોઠવણ કરવાની હવે ખાસ જરૂર છે.

૧૨. વીતરાગ પ્રભુનો પવિત્ર ઉપદેશ આખી આલમને ઉપકારક થઈ શકે એવો હોવાથી તેનો જેમ અધિક પ્રસાર થવા પામે તેમ સહુએ પ્રયત્ન કરવો. જગદ્ગુરુ જિનેશ્વર ભગવાને ફરમાવેલી દશ શિક્ષાનું રહસ્ય એ છે કે—

(૧) શાસનરસિક જનોએ સહુ કોઈ જીવોનું બહુ કરવા કરા-

જા બનતી કાળજી રાખવો અને ઉદાર દિલથી આત્મ
સોમ આપવો

(૨) મદ, માન કે બદકાર તણ, સાદાઈ ભલમનસાઈ અને
નમ્રતા રાખી સહુ સાથે હળીમળીને રહેવું અને શુભો-
જનોનો અધિક બાદર કરવો, તેમના પવિત્ર સમાગમમાં
આવો સહોત્ર મેગવવો અને તે પ્રમાણે સહુએ ચીરદ
રાખીને સફવર્તન સેવવું

(૩) માયા-કષ્ટ તણ સરલતા બાદરી મન, વચન અને કાયાની
શુદ્ધિથી સ્વચરિત્વરૂપ થાય તેવા શુભ કાર્ય કરવાં-કરાવવાં

(૪) લોભ-વૃથ્ણા તણ સ તોષટ્તિ રાખીને બની શકે તેટલાં
પરમાર્થભરી કામ નિસ્વાર્થપણે કરવા અને કરાવવા.

(૫) ક્રુધાચના તણ ઇન્દ્રિયોત્તેજ વપરટે નિજ દેહદમન કરી,
પવિત્ર જ્ઞાનધ્યાન થોળે પ્રમાદ પદિતપણે સ્વ-આત્મ
શુભરૂં શુદ્ધ કરવું

(૬) ઇન્દ્રિય વિષય અને કરાવને કાજૂઆ રાખી પવિત્રપણે મથા-
ચાલત ભત-નિયમી પાળવા પગાવવા પ્રયત્નથીલ ધર્મ

(૭) સત્ય સ્વાધુ સ્વરૂપ સમલ મિત્ર પથ્થ અને વશ્ય
એવું (દિવ મિત્ર અને મનુષ) વચન પ્રસંગ ધામીને
ટકાવણીમાં બોલવું

(૮) અવ-કરણ સાફ રાખી અવધારશુદ્ધિ સાચવવો ન્યાય નીતિ
અને પ્રમાણિતપણે સારી રીતે સાચવી રાખીને બાલજી

(૯) પર આશા પરાધીનતા તણ સંગતા અને નિરુદ્ધતા ધારી
જોશાન આત્મદિવ કરી દેવને સવેગા ઉજાગળ ધર્મ રહેવું.

(૧૦) હસમય સુખ પવિત્ર આચારવિચારને સેરી આત્મપરા
વશ્યતાથીને કદજ કચાગાવિકે અવરમ શુભનો અ-

કરવો, ધયળ-સામરીના દૃષ્ટાંતે પરમાત્મચિન્તવનવડે સાથે જોડતા કરી સ્વરૂપમગ્ન થવું.

૧૩. કલેશ, કુસંપ, વેર, વિરોધ, ધર્ષા, અદેખાઈ, નિંદા, યુ વિગેરે વિદ્યારોને મહાદુઃખદાયક બાણી સહુએ અવશ્ય પરિહાર

૧૪. કુસંગથી આદરી દીધેલા જોડા રીતરિવાજોને હ કર્તા બાણી દૂર કરવા-કરાવવા પૂરતું લક્ષ્ય રાખવું.

૧૫. કોઈ રીતે સીદાતા (હુખી થતા) સાધર્મીજનોને સ રીતે સહાય આપી અપાવીને ઠેકાણે પાડવા સદા લક્ષ્ય રાખ

૧૬. માતા, પિતા, સ્વામી અને ગુરુમહારાજનો આ ઉપર થયેલો અનહદ ઉપગાર સંભારી, કાયમ સ્મરણમાં રા તેમનું હિત કરવાની સોનેરી તક મળે ત્યારે તે ગુમાવવી ન દ્રવ્યથી અને ભાવથી બની શકે તેટલી તેમની સેવા, ભ જરૂર કરવી.

૧૭. કોઈએ કંઈ કસુર કરેલી બાણી તેના તિરસ્કાર કર બદલે તેની બૂલ શાંતિથી સમજાવી સુધરાવવી વધારે હિતકારી

૧૮. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવને નિજ લક્ષમાં રા નમ્રતાથી ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરનાર સુખે સ્વપંરહિત સાધી શકે

સૌ કોઈ આ અમૂલ્ય સૂચનાઓનો અમલ કરશે તો તેઓ સ સમયમાં અને અલ્પ પ્રયાસે અમૂલ્ય લાભ મેળવી શકશે ધન્ય, આર્થી નિજ આશય દાખવીને વિરમું છું. સ. ક.

